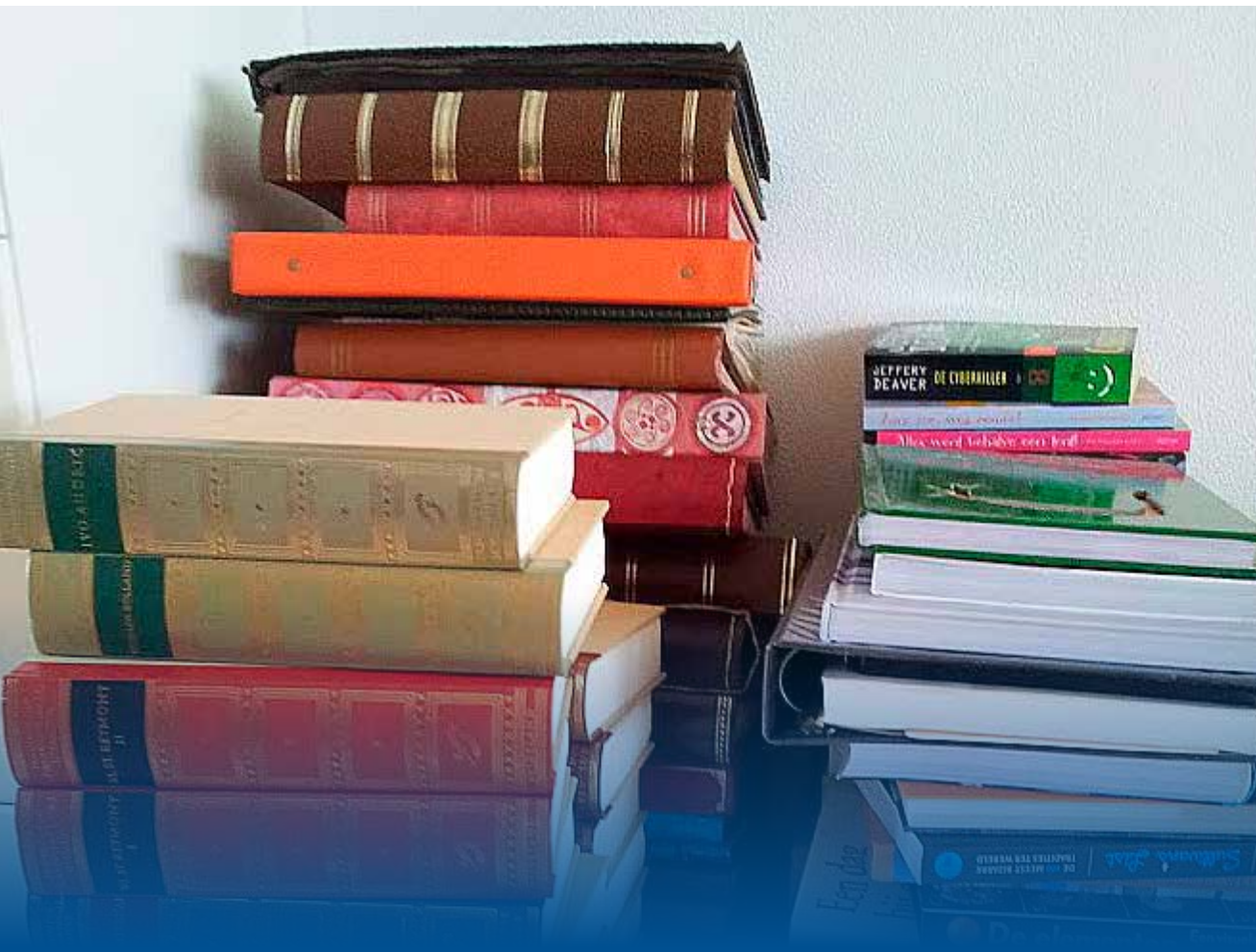

V.V.A.O.

vereniging van vrouwen met hogere opleiding

Wie schrijft die blijft

- Zolang iemand je leest, ben je onsterfelijk 2
- Vrouwelijke schrijvers 3
- Van de bestuurstafel 4
- Schrijven vraagt discipline 6
- Het schrijven van levensverhalen en biografieën 8
- Een vertaalslag naar het perspectief van de lezer 10
- Als je erover schrijft, is een taboe geen taboe meer 12
- Ik blog, dus ik besta 15
- Duurzame financiering van vrouwelijk ondernemerschap creëert meer waarde 16
- Hoe schrijf je een column? 18
- Het weven van een tapijt 19
- Schrijven als beroep 22
- Schrijven is verslavend 24
- Royale royalty's en andere misverstanden 26
- Crowdfunding van het boek 'Charismatische Vrouw' 28

Vrouwen met een hbo- of academische opleiding ontmoeten elkaar bij de VVAO

De VVAO is het leidend netwerk voor ambitieuze, hoogopgeleide, sociaal betrokken vrouwen. Wij dragen bij aan het pad dat jij wilt lopen door het delen van kennis en het faciliteren van inspirerende ontmoetingen.

De VVAO is aangesloten bij de IFUW (International Federation of University Women) en de UWE (University Women of Europe).

Voor meer informatie of aanmelden voor het lidmaatschap verwijzen we u graag naar www.vvao.nl.

Zolang iemand je leest, ben je *onsterfelijk*

We waren op een middeleeuws feest, compleet met herbergier, lantaarnaanstekers en een heks. De toverkol vroeg aan alle gasten wat ze voor de toekomst wilden: liefde, rijkdom of onsterfelijkheid. Mijn grote liefde was jaren geleden al op mijn pad gekomen en daardoor voelde ik me al onmetelijk rijk, dus vroeg ik naar onsterfelijkheid. De heks gaf me een klein flesje dat ik in een teug moest leegdrinken. Het drankje smaakte verdacht veel naar de Beerenburg die ik nog kende uit mijn studententijd, maar daarom niet getreurd, het idee was grappig, maar snel vergeten.

Tot ik de week erna mijn eerste boekencontract aangeboden kreeg en terughadert aan dat drankje. Want als je schrijft en publiceert, blijven je kennis, gedachten en ervaringen bestaan, ook als je lichaam allang vergaan is. Zo lang iemand je leest, ben je onsterfelijk.

Lezen en schrijven associeer ik met de VVAO. Alleen al omdat je als vrouw met een hogere opleiding per definitie veel gelezen hebt, anders zou je nooit je bul hebben gehaald. Maar ook omdat er door het hele land leeskringen zijn, waar vrouwen dankzij het geschreven woord elkaar leren kennen en zich laten inspireren. Daarnaast zijn binnen de VVAO zoveel auteurs: van gedichten, van fictie en non-fictie, van proefschriften, van wetenschappelijke of managementliteratuur, van beleidsstukken en van blogs. We kennen ook veel tekstschrijvers en redacteurs. Allemaal vrouwen die zich op de een of andere manier bezig houden met het geschreven woord.

‘Schrijven’ leek ons een prachtig thema voor het allereerste e-ZIN van de VVAO. Omdat je er vanuit zoveel hoeken naar kunt kijken: als hobby, als beroep, als communicatiemiddel, als verdienmodel. Het onderwerp is net zo veelzijdig als de leden van de VVAO.

Schrijven is ook het delen van jouw kennis, ervaring, kunde en inzichten met anderen. Ook dat vind ik typisch VVAO: we hebben elkaar zoveel te bieden, zowel in kennis op specifieke onderwerpen als in historische kennis over de ontwikkeling van vrouwen binnen en buiten Nederland.

In dit allereerste e-ZIN vind je dan ook veel teksten van andere VVAO-leden, die jou willen inspireren en hun kennis en passie met jou willen delen.

Na dat middeleeuwse feest ben ik blijven schrijven, vooral boeken over conflicthantering en coaching en thrillers, onder pseudoniem. Lezen doe ik ook heel graag en heel divers. Van ieder boek kun je iets leren, in ieder boek kun je inspiratie vinden, uit ieder boek hou je wel een citaat over dat je helpt op je pad.

Schrijven en lezen verrijken mijn leven op een onbeschrijflijke wijze, daarom vind ik het geweldig dat er zoveel schrijvende vrouwen in de VVAO zijn. Als je van verhalen houdt, ga dan vooral schrijven en deel met anderen jouw kennis, ervaring en gedachten. Dat delen kan via de website en ook via dit e-zine, we kunnen altijd schrijvers gebruiken.

Heel veel leesplezier en we zijn erg benieuwd naar je reactie!

Francine ten Hoedt (afdeling Utrecht),
hoofdredacteur

Auteurs gezocht

De redactie van het e-ZIN zoekt auteurs uit alle afdelingen voor artikelen en interviews. Omdat het e-ZIN om de twee maanden gaat verschijnen, hebben we veel leden nodig die willen helpen met de inhoud. Het kan zijn dat je vanuit jouw kennis, ervaring en kunde een of meer artikelen wilt schrijven, het kan ook zijn dat je interessante mensen wilt interviewen voor het e-ZIN.

We horen graag je reactie via redactie@vvao.nl.

< Aletta Blaisse

Vrouwelijke schrijvers

Van vrouwen in de schilderkunst is bekend dat zij lange tijd geen opleiding mochten volgen omdat zij dan ook geconfronteerd zouden worden met naakte modellen. Dat was vast te schokkend voor de vrouwelijke ziel. Gelukkig trokken zij zich daar niets van aan, zodat er nu bij tentoonstellingen ook werken van vrouwelijke kunstenaars te bewonderen zijn. Al is het volgens de [Guerrilla Girls](#) nog lang niet genoeg. Hoe zit dat eigenlijk met vrouwelijke auteurs, vroegen wij ons af. Anneke van Doorne en Aletta Blaisse doken in de materie. Voer voor overdenking en discussie!

Vrouwelijke schrijvers, al weer een wat ongemakkelijk thema. Althans, dat was het. Maar er is licht aan de horizon. We beperken ons tot Nederland.

De grote literaire prijzen gaan zelden naar vrouwen, schrijft Erica Van Boven in De Groene van 12 oktober 2007. Om te vervolgen: als vrouwen evenredig in de prijzen zouden zijn gevallen, dan zouden de grote prijzen – de P.C Hooftprijs, de Prijs der Nederlandse Letteren, de AKO Literatuurprijs, de Libris Literatuurprijs en de Gouden Uil, sinds hun instelling op verschillende tijdstippen in de 20e eeuw, in 25 tot 30 procent van de gevallen aan een vrouw moeten zijn uitgereikt. En dat halen ze niet. In 2002 scoorden vrouwen gemiddeld 20 procent. En de laatste 20 jaar, gerekend vanaf 2007 brengt geen hoger gemiddelde dan 12 procent.

Van Boven schrijft over een lange traditie binnen de letteren van apartheidspolitiek op basis van sekse. Interessant. Je had “echte literatuur” en “vrouwenliteratuur”. Vrouwenliteratuur werd – niet verrassend – geassocieerd met “lage” literatuur, triviaal, alledaags, beperkt. Ook nu nog waren er stereotypen rond: vrouwelijke schrijvers houden zich met beperkte thema’s bezig, vooral gericht op “herkenning”, niet op literair gehalte.

Het Boekenweekgeschenk, ook een steen des aanstoots. Anna Enquist was in 2002 de laatste vrouwelijke auteur van het Boekenweekgeschenk, schrijft de Volkskrant op 7 maart 2015. Voor CPNB de gemakkelijkste weg, zo stelt Ernest van der Kwast. Grote commerciële belangen leiden tot risicomijden-

de, geijkte keuzen. Maartje Wortel scoort minder dan Herman Koch. De usual suspects worden gevraagd.

Nelleke Noordervliet vindt dit alles te krankzinnig voor woorden. Zij mocht in 2012 het Boekenweekessay schrijven. “Dat mag een vrouw wel doen, dat is niet al te belastend”. Kees van Kooten deed dat jaar het echte werk.

Alma Mathijssen, nog steeds het Volkskrantartikel, ziet een lichtpunt: het mooiste Boekenweekgeschenk is geschreven door een vrouw. Oeroeg door Hella Haasse. Over Hella Haasse gesproken, we hebben het altijd over de grote drie van de Nederlandse Letteren: Reve, Hermans, Mulisch. Nooit begrepen waarom Hella Haasse niet in die canon is opgenomen. De thema’s die zij aansnijdt kunnen moeilijk klein en alledaags worden genoemd.

Maar er is hoop. Dichter en presentator Wim Brands presenteert in NRC van 6 maart 2015 zijn lijst van 60 schrijvers van de 21e eeuw. Natuurlijk, de eeuw is nog vrij pril, de meeste schrijvers moeten hun grote werk vermoedelijk nog schrijven. Maar het is als de verwachting wie van de B1 spelers van Ajax over een aantal jaren in het eerste elftal speelt, aldus Brands. Brands spreekt van een indrukwekkende vrouwelijke representatie. Om dan toch weer wat patroniserend te vervolgen “en ze zijn bovendien met een enorme vrijmoedigheid de literatuur ingewandeld”. Dat laatste nemen we voor lief, want 27 vrouwen bij de 60 verwachtingsvolle schrijvers is een mooi aantal. En natuurlijk gaan ze het waar maken!

Anneke van Doorne-Huiskes (afdeling Utrecht) was voorzitter van de VVAO van 2008 tot 2014. Zij is redacteur van het VVAO E-zine en actief in de Nederlandse Vrouwenraad. Zij is emeritus hoogleraar Sociologie Universiteit Utrecht en Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij was partner bij VanDoorneHuiskes en partners, een onderzoeks- en adviesbureau voor arbeidsmarktvoorstellen en emancipatie.

Aletta Blaisse (afdeling Amsterdam) geeft taaltrainingen Nederlands en Engels. Zij is redacteur van het VVAO E-zine en heeft ca twee jaar in Barcelona gewoond. Naast Nederlandse lessen kunt u haar inhuren voor de redactie van uw teksten en voor vertalingen Engels – Nederlands en Spaans – Nederlands. Ook kunt u haar benaderen voor tips over Barcelona.

Van de bestuurstafel

Het eerste VVAO e-ZIN is een feit. Daarmee is een eind gekomen aan de maandelijkse nieuwsbrief en het Magazine. Betekent het verdwijnen van deze twee vertrouwde media dat er minder geschreven gaat worden? Niet als het aan mij ligt. Communicatie vind ik een van de belangrijkste zaken binnen de vereniging. De smeerolie zou ik het willen noemen, omdat het verbindt, omdat we hiermee informatie uit wisselen en omdat we in woorden inhoud en betekenis geven aan dat wat onze vereniging is.

Al jaren stuurt de VVAO haar leden maandelijks de Nieuwsflits. Oorspronkelijk opgezet als een nieuwsbrief maar door de veelheid aan informatie vaak een lijvig document. De kracht van een digitale nieuwsbrief met kleine, korte berichten, ging daardoor verloren.

Het VVAO-Magazine verscheen twee keer per jaar, met name uit kostenoverwegingen, waardoor het bindende karakter dat dit magazine ooit had eveneens verloren ging.

Deze twee samenvoegen tot een tweemaandelijks e-zine is, aldus de leden van de Communicatie Commissie een eigentijds en vernieuwend alternatief. Een e-zine is praktisch, kan gemakkelijk verspreid worden onder belangstellenden en bovendien snel en adequaat in een mooie frequentie worden uitgegeven. Voor leden die minder gewend zijn aan digitale nieuwsbrieven is het mogelijk een geprinte versie te ontvangen.

Ik zie de toegevoegde waarde van de VVAO in de kennis die we met elkaar hebben en ontsluiten, in het enorme netwerk dat we met elkaar vormen en in dat wat we inhoudelijk en intermenselijk voor elkaar kunnen betekenen.

Ieder VVAO e-ZIN begint met een tekst van de voorzitter van het hoofdbestuur. Jeanne Martens vertelt over het hoe en waarom van dit e-zine en over haar wensen en dromen voor de toekomst van de VVAO. Doe je mee?

Het hoofdbestuur en de communicatie commissie hopen van harte dat je onze nieuwe aanpak waardeert en wensen je veel plezier bij het lezen van dit eerste nummer.

Jaarstukken

Dit is ook de periode waarin alle leden van het hoofdbestuur het nodige te schrijven hebben. Als eerste de stukken voor de Algemene Vergadering in juni. Deze lijkt nog ver weg, maar half april willen we de stukken naar de ledenraadsvertegenwoordigers sturen. Dat betekent concreet dat we het jaarverslag schrijven, de financiële zaken uitwerken en de afdelingsverslagen verzamelen en in een gelijk format zetten.

Ieder bestuurslid schrijft voor haar eigen portefeuille het jaarverslag en kijkt daarbij ook vooruit. Daarnaast zijn er natuurlijk nog allerlei andere aandachtsgebieden waarover we iets willen en moeten zeggen. Het uitgangspunt is dat we helder, transparant, kort en bondig beschrijven wat er in 2014 is gedaan en vanuit de beleidsvisie vooruit kijken met plannen die bij voorkeur SMART (specifiek, meetbaar, acceptabel, realiseerbaar en tijdgebonden) zijn beschreven.

Tijdens het schrijven van dit artikel en het nadenken over wat ik jullie wil vertellen, ploppen er allerlei gedachten op. Hele praktische dingen die beter kunnen en moeten, zoals de financiële administratie. De bezetting van het hoofdbestuur: met zes vrouwen krijgen we minder voor elkaar dan met een voltallig team. Ik ben benieuwd, waarschijnlijk net als jij, naar de voortgang van de commissie Internationaal. We zijn de eerste stappen aan het zetten voor het lustrum 2018. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Omdat dit artikel hiervoor tekort is, nodig ik je van harte uit binnenkort op de site de jaarstukken te bekijken.

De VVAO de komende jaren

Bezig zijn met het heden dwingt me ook er toe om vooruit te denken. Waar willen we heen met de VVAO? Wat is daar voor nodig? Heeft de VVAO als vereniging nog steeds toegevoegde

Jeanne Martens (afdeling 's-Hertogenbosch-Tilburg) Voorzitter van het VVAO hoofdbestuur, ondernemer en buitenpromovendus aan de VU. Meer informatie over haar kun je terugvinden op [Linkedin](#).

waarde? Dit zijn vragen die niet alleen uitnodigen tot 'mijmeren over' maar mij, en ik hoop ieder van ons, ook bij de les houden over wat we te doen hebben.

Ik ben van mening dat die toegevoegde waarde van de VVAO er zeker is, maar kan en moet verbeteren, om überhaupt een levensvatbare toekomst te hebben.

Mijn droom is dat de VVAO gezien, gevoeld en ervaren wordt als een belangrijke maatschappelijke speler die ertoe doet omdat haar activiteiten significant bijdragen aan verbetering van de positie van vrouwen. Voor mij is dat een VVAO waarin kennis delen en ontmoeten hand in hand gaan.

Werk aan de winkel

Tegelijkertijd ervaar en voel ik dat er nog veel werk aan de winkel is, zowel op landelijk als op afdelingsniveau. Potentiële leden kennen ons niet en weten ons dus ook niet te vinden. Daar kunnen we op landelijk niveau zeker wat aan doen. Aandacht voor PR en communicatie staat om die reden hoog op de agenda. Om het gewenste resultaat te bereiken - meer jonge leden - zijn de afdelingen cruciaal.

Als een potentieel lid bij een afdeling komt is het belangrijk dat ze daar vindt wat ze verwacht. En in feite geldt hetzelfde voor

bestaande leden: ook voor hen willen we een aantrekkelijke vereniging zijn en blijven. Het boeien en binden van onze leden is een belangrijk aandachtspunt.

Tijdens de besturendagen werken we samen aan de toekomst van de VVAO, bespreken we wat wij verwachten van de afdelingsbesturen, hoe we samen inhoud en betekenis geven aan de VVAO en welke vragen leven er in de afdelingen.

Uitdagingen

In het afgelopen jaar, mijn eerste voorzittersjaar, heb ik ervaren dat er een aantal stevige uitdagingen en vragen is waar de VVAO voor staat. Zo zijn er nogal wat bestuurlijke, organisatorische en communicatievragen. Veel van deze vragen zijn, denk ik, te herleiden naar de oorsprong van onze vereniging en tot één kernvraag: 'Waartoe zijn we op aarde?' Dat heeft nu natuurlijk een andere betekenis dan bij de oprichting in 1918.

Ik zou het bijzonder op prijs stellen als jullie mee willen denken over de antwoorden op deze vraag. Die antwoorden bieden - daarvan ben ik overtuigd - volop handvatten voor een boeiend en verbindend verhaal over de VVAO. In de antwoorden ligt besloten wat de VVAO inhoudelijk betekent voor zittende en nieuwe leden, voor vrouwen nationaal en internationaal. Dat bepaalt de richting waarin we gaan en de keuzes die we maken.

Krachtbedrijf; doe je mee?

Het ondernemersprogramma Krachtbedrijf is inmiddels in diverse Nederlandse steden gelanceerd door Josette Dijkhuizen. Het programma is specifiek bedoeld voor vrouwen uit de vrouwenopvang. Voor nazorg is Josette op zoek naar buddies voor de deelnemers van Krachtbedrijf. Vrouwen - niet per se ondernemers - die het leuk vinden om bijvoorbeeld maan-

delijks een keer contact te hebben met de vrouwen voor een kop koffie, het wegwijs maken in een stad, e.d.

Meer info over het programma vindt u op www.krachtbedrijf.nl en www.josettedijkhuizen.nl

Ineke Tijmes (afdeling Zwolle) is werkzaam geweest als leersupervisor, coach en docent coaching. Met collega Marinka van Beek schreef ze twee boeken over coaching: Leren coachen (6e herziene druk) en Procesgericht coachen. Beide boeken zijn uitgegeven bij Uitgeverij Boom/Nelissen. Eind 2012 verscheen van haar hand de literaire thriller Het bos zwijgt. Momenteel schrijft ze aan haar tweede roman. Leeskringgenoot Jenneke Bosch maakte de redactie attent op deze bijzondere vrouw en legde het contact zodat Barbara Snabilié haar kon interviewen.

Schrijven vraagt discipline

Wat stimuleert je om boeken te schrijven?

De boeken van [Daniel Ofman](#) (auteur over organisatieontwikkeling, red.) hebben me geïnspireerd. Hij werkt het begrip 'Kernkwaliteit' uit en laat zien hoe je dat voor persoonlijke ontwikkeling kunt gebruiken. Voor mijn opleiding Supervisie en Coaching schreef ik als scriptie een artikel over kernkwaliteiten. Het artikel werd positief ontvangen en het werd ook geplaatst in een vaktijdschrift. Als je schrijft worden dingen helder voor jezelf en daardoor heb ik de smaak van schrijven ontdekt. Schrijven is belangrijk voor me.

Je bent aan het puzzelen. Aan de ene kant is dat heel vervelend, aan de andere kant kom je altijd verder. Het schrijven geeft je wat.

Heb je de coachingsboeken in opdracht geschreven?

Een collega-supervisor ging weg en met de collega's hebben we ter gelegenheid van het afscheid artikelen geschreven. Ik heb toen zelf de toenmalige uitgeverij Nelissen benaderd en die toonde belangstelling voor het uitgeven van een boek met een visie op supervisie. Nadat ik van supervisie ben overgestapt op coaching ('leuker en praktischer'), verzamelde ik teksten over deelgebieden van het coachen. Toen ontstond de behoefte om een basisboek te schrijven in samenwerking met mijn collega Marinka van Beek. We hebben de methodiek beschreven en inmiddels is de 6e druk verschenen. De begeleidende redacteur van de uitgeverij is voor ons een stimulans geweest. Hij geloofde in de uitgave van het boek en zijn redactiewerk is voor ons van betekenis geweest.

Gaat het schrijven van een boek je makkelijk af?

Ik heb ontdekt dat ik schrijven leuk vind. Als ik eenmaal weet waar het over gaat, vloeien de woorden wel. Het schrijven neemt me in beslag, het houdt me in de ban. Het puzzelen en worstelen hoort erbij.

Hoe ben je aan het schrijven van een thrillerroman geraakt?

Zelf lees ik veel in het thrillergenre. De psychologische ontwikkeling en de spanning spreken me aan: er is iets gebeurd, wie heeft het gedaan en waarom? Na mijn pensioen raakte ik op een bepaald moment uitgepraat over mijn vak en ben ik gestopt met mijn coachingsbureau. Ik wilde iets nieuws en ik ben een schrijfcurcus korte verhalen gaan volgen bij de Senioren Academie in Groningen. De cursus heb ik twee jaar gevolgd. Non-fictie schrijven vraagt een andere discipline van me. In mijn vakgebied ben ik meer met mijn hoofd bezig. Bij fictie moet het uit mezelf komen. Iets verzinnen vraagt een ander soort creativiteit. Ik ontdekte dat ik het leuker vind om met een langer verhaal bezig te zijn.

Geef je ook boeken in eigen beheer uit?

De thriller *Het bos zwijgt* heb ik in eigen beheer uitgegeven en het heeft in consignatie bij boekwinkel Waanders in Zwolle gelegen. Ze hebben 50 boeken verkocht. Het in eigen beheer uitgeven van mijn boek was heel eenvoudig. Eerst heb ik op internet een zoektocht gedaan en daarbij ben ik geholpen door een vriendin, die een uitgever op het spoor was gekomen. De drukker heeft de omslagfoto voor me geregeld. Ik heb goed nagedacht over de oplage en wat ik aan promotie kon doen. Mijn netwerk heb ik regelmatig bewerkt en via LinkedIn heb ik promotie gedaan.

Hoeveel tijd kost het je om een boek te schrijven?

Het schrijfproces gaat met horten en stoten. Het belangrijkste is dat ik een idee moet hebben. Vanaf het idee tot de feitelijke publicatie duurt het al gauw 1,5 tot 2 jaar. Van een vaag idee werk ik toe naar het aankleden van de personages. De thema's in het verhaal werk ik uit en daar richt ik mijn aandacht op.

Na de publicatie van de thriller moest ik even afkicken. Het schrijfwerk miste ik toen wel. In het najaar van 2013 ben ik begonnen aan een tweede roman en die ga ik niet meer aanbieden aan uitgevers.

In 2013 heb ik voor mijn nieuwe boek een schrijfretraite gevolgd. Ik ben toen een week aan het schrijven geweest en er liep een coach rond voor aanwijzingen. Over deze retraite ben ik tevreden.

In mijn beleving is de roman af. Ik heb het boek vier of vijf keer gelezen en ik heb het voorgelegd aan de Lettervrouw, een bureau voor manuscriptanalyse en schrijfbegeleiding. Die stuurde me een rapportage met een inhoudelijke analyse van het boek. Ik ben nu druk bezig passages te verbeteren.

Discipline in het schrijven is belangrijk, minimaal drie keer per week een dagdeel schrijven.

Kun je iets vertellen over de research die je moet doen voor het schrijven van je boeken?

Mijn nieuwe roman gaat over een lerares godsdienst. Op een school heb ik lessen godsdienst gevolgd en met docenten gesproken. Voor de thriller heb ik een oud-studente van mij, die werkt bij de recherche geraadpleegd. Ik heb gekozen voor een vrouw als hoofdpersoon omdat ik het makkelijker vind om van-

uit dat perspectief te schrijven. Deze vrouw is een hoofdfiguur die wat meemaakt en daarvoor uitkomt.

Word je door het schrijven van een boek vaker uitgenodigd voor het geven van lezingen en workshops?

Ja, ik ben gevraagd voor het verzorgen van workshops over kernkwaliteiten.

Betekent het schrijven van een boek ook dat jij je profileert als de deskundige?

De uitgever heeft ervoor gezorgd dat een artikel van me terecht is gekomen in een bundel artikelen van deskundigen in het vak.

Welke tips kun je geven over schrijven?

Laat mensen meelesen als ze positieve kritiek kunnen geven. Een bevriend echtpaar geeft me feedback en een oud-collega, die zelf gedichten schrijft leest ook mee. Ze zijn geïnteresseerd en kritisch genoeg om iets bij te dragen. Ze raken essentiële zaken aan over de karakters en ze stellen de logica van de thema's aan de orde. Ik raad iedereen aan om het manuscript naar een schrijfcoach te sturen. Dat kost geld. Ik wil ervan leren en verder komen.

Wanneer je weinig tijd hebt kun je een schrijfretraite volgen en aan het schrijfwerk een boost geven. Breng de discipline op om drie tot vier keer per week te zitten en te schrijven. Dan komt het wel.

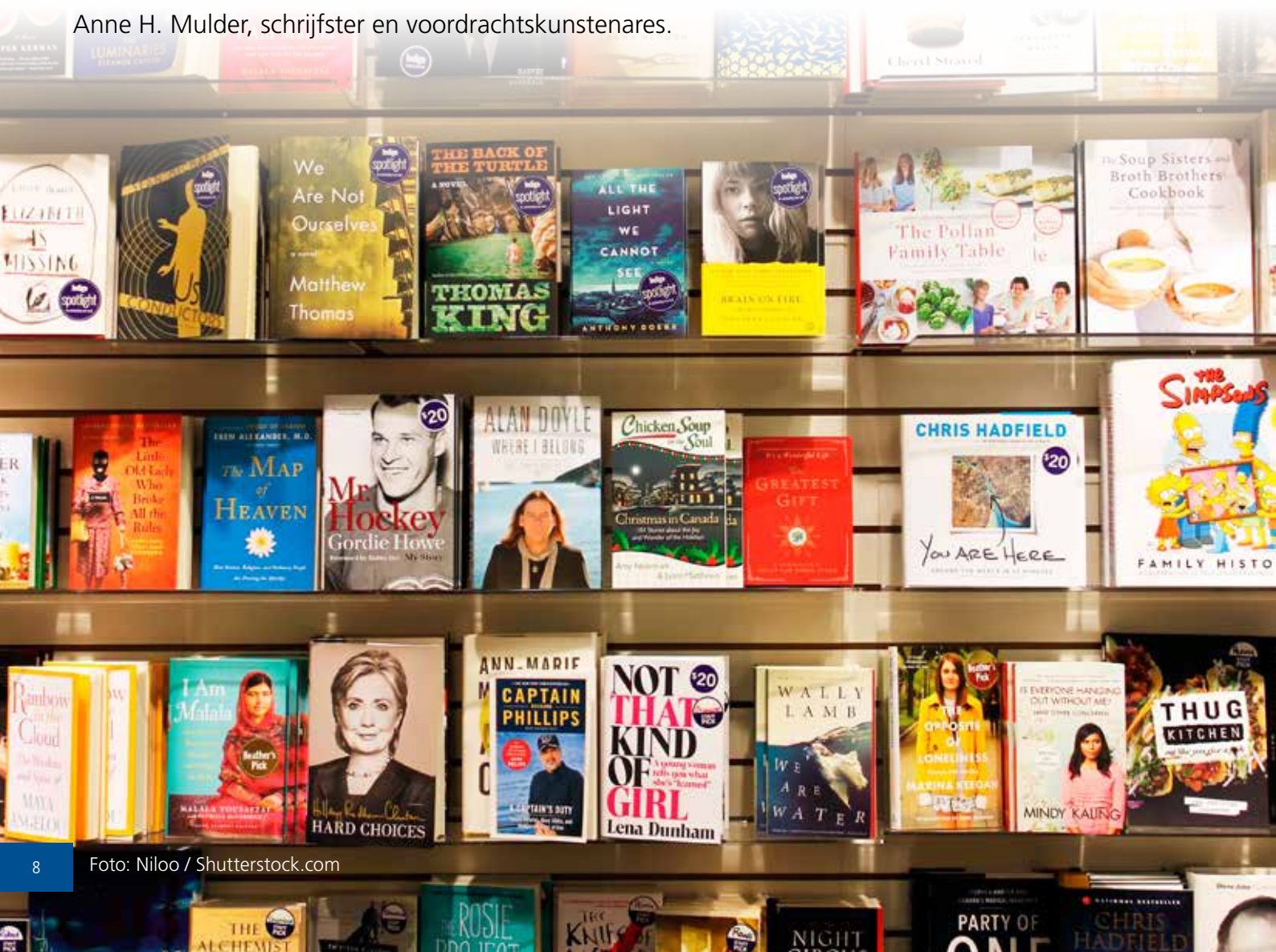
Volg een schrijfcurcus voor de techniek van het schrijven, zoals het perspectief en de dialogen.

Het boek Het bos zwijgt is voor € 12,50 en portokosten te bestellen bij auteur Ineke Tijmes. Stuur haar een mail: im.tijmes@ziggo.nl

Altijd al benieuwd naar hoe een biografie tot stand komt?
Lamberthe de Jong vertelt over haar passie.

Het schrijven van *levensverhalen* en *biografieën*

Ik heb een kast vol biografieën, ik ben erop afgestudeerd en ik schrijf ze graag (betaald en onbetaald!). In mijn opleiding tot journalist heb ik leren interviewen en schrijven en dankzij mijn studie geschiedenis weet ik hoe de historische context toe te voegen. In mijn afstudeerscriptie heb ik journalistiek, biografie en geschiedenis kunnen combineren dankzij gesprekken met de toen 93-jarige Anne H. Mulder, schrijfster en voordrachtskunstenares.

W We zijn nu zestien jaar verder en inmiddels heb ik zo'n twintig korte biografieën samengesteld van bekende (overleden) Overijsselaars als acteur Henk van Ulsen, dialectschrijfster Klazien uit Zalk, correspondent Bert Tigchelaar, prinses Armgard, een feministe en enkele schrijfsters voor de [website](#). Sinds kort ook voor www.1001vrouwen.nl, in het Deventer Jaarboek en in diverse bundels, o.a. over kunstenaressen en over 100 jaar vrouwelijke predikanten. Acht jaar geleden publiceerde ik een boek met meer dan 100 historische verhalen over en /of door vrouwen in Nederland, geput uit egodocumenten als dagboeken, herinneringen, kronieken en brieven. Recent heb ik een boekje samengesteld in opdracht van een 88-jarige jurist en winkeleigenaar, die zijn levensverhaal aan zijn kleinkinderen wil nalaten. Uiteraard is deze biografie geautoriseerd.

Hoe gaat het schrijven van zo'n levensverhaal in zijn werk?

Soms is dat in opdracht, soms persoonlijk, maar voor het proces en mijn interesse maakt dat niet uit. Meestal zijn het wel mannen of vrouwen die in hun werkzame leven iets tot stand hebben gebracht of bekend zijn. Al verzamelen wordt het leven van (soms al overleden) man of vrouw mij duidelijk en begint het mij te intrigeren. Het blijkt een kwestie van zoeken, combineren en organiseren van feiten, uit krantenartikelen en interviews met de persoon zelf en derden, het vinden van de historische context. In welke tijd leefde iemand, hoe zag een stad of dorp er toen uit, welke invloeden van buitenaf bleken belangrijk?

Naar het gelang het proces volgt, vind ik iemand meestal steeds interessanter. Overigens is die belangstelling vrijwel verdwenen als het verhaal is afgerond en gepubliceerd.

Schema en tijdlijn als basis

Het praktische gedeelte werkt als volgt: ik maak een schema voor feiten en familiegegevens: ouders, kinderen, partner, beroep, woonplaatsen, interesses, opleiding, milieu etc. Dat moet worden ingevuld. Behalve het schema maak ik een tijdlijn, zo ontdek ik periodes waarover informatie nog ontbreekt. Beide, schema en tijdlijn, vormen de basis en zijn onmisbaar voor het samenstellen van de biografie. En dan begint het schrijven, soms chronologisch of juist aan de hand van thema's en vaak gelardeerd met citaten uit brieven, kranten en interviews. Tijdens het schrijven blijkt ook dat er hiaten zijn en dus is het zoekproces nog niet afgerond. Er blijken verbanden aanwezig, feiten die anders kunnen worden geïnterpreteerd, er komen nieuwe gegevens naar voren. Uiteraard zal ik als goede historica de inhoud zoveel mogelijk boekstaven via verwijzingen, al laat ik die bij een populaire versie in de definitieve fase weg. Is het verhaal 'klaar', dan volgt het checken bij de bron (de geïn-

terviewde, kinderen etc.) en in de literatuur. Vaak laat ik het nalezen door een collega-historicus voor een optimaal resultaat. Belangrijk voor een biografie vind ik illustraties: familiefoto's, brieven, oude rapporten e.d., een onmisbare toevoeging.

Geheimen en taboes

In veel levens blijken familiegeheimen te bestaan: een 'vergeten' echtscheiding, een voorkind of bastaard, een alcoholische vader of een NSB-oom, een minnaar of minnares, een verboden seksuele relatie. Voor nabestaanden soms moeilijk te verwerken als dit wel wordt gepubliceerd en voor 'levende' hoofdpersonen meestal een taboe. Soms vertellen derden het geheim. Of je dat al dan niet vermeld, hangt af van de relevantie, van de opdracht en of het verhaal openbaar wordt verspreid. Ik ben hierin voorzichtig, ook vanwege de privacy, want als iets eenmaal gedrukt is...

Een andere zaak is het duiden van de hoofdpersoon, voor een auteur niet altijd eenvoudig. Is er een rode draad in iemands leven, speelde het toeval een rol, waren er familieverplichtingen? Mijn kracht ligt in het verzamelen en in het goed leesbaar schrijven van een levensverhaal. Ik ben niet psychologisch geschoold en probeer daarom voorzichtig te 'duiden'.

Ik vind het belangrijk dat 'onbekende vrouwen en mannen die iets hebben gepresteerd' niet in vergetelheid raken. Ik voeg met hun verhaal iets toe aan de 'geschiedenis'. Daarom schrijf ik - mijn huidige project betreft de schrijfster H.J. van Nijnatten-Doffegnies (1898-1990), afkomstig uit mijn woonplaats en auteur van meer dan twintig (zeer goed verkochte) romans. Ze is al bijna vergeten, maar straks na publicatie hopelijk niet meer. Vandaar mijn passie voor de biografie.

Lamberthe J. de Jong (1949) is journaliste en historica. Ze woont in Diepenveen en is lid van VVAO Deventer.

Een **vertaalslag** naar het **perspectief** van de lezer

Anneke Nunn kreeg als Neerlandica vroeger vaak de vraag of ze eigenlijk schrijver wilde worden. Het antwoord was altijd nee. In 2008 begon ze toch voor zichzelf als tekstschrijver. Ze is gespecialiseerd in het toegankelijk maken van teksten die mensen niet voor hun plezier lezen maar die wel nuttig zijn. Saai? Nee hoor: 'de juiste invalshoek vinden, het gevoel dat alles op z'n plaats valt is heerlijk'.

Het is nooit mijn droom geweest om te gaan schrijven. Vroeger had ik er zelfs een hekel aan. Ik weet nog precies wanneer dat veranderde: toen ik samen met een collega een advies schreef en zij de informatie en argumenten verzamelde en ik het tekstontwerp voor mijn rekening nam. Door die taakverdeling had ik meer afstand tot de inhoud van de tekst en voelde ik me vrij om alles te doen om die zo duidelijk mogelijk over te brengen. Daarna kreeg ik steeds vaker de vraag van collega's om ze te helpen met hun rapporten. Dat bleek me zo goed af te gaan dat ik er mijn beroep van heb gemaakt. En nog is dat mijn kracht: andermans kennis goed op papier krijgen.

The curse of knowledge opheffen

Je zou denken dat mensen hun eigen verhaal zelf het best kunnen verwoorden. Vaak is dat niet zo. Als je over je eigen vak of organisatie vertelt, zit je zo dicht op de materie dat je niet meer ziet wat buitenstaanders niet begrijpen aan je verhaal. Dat heet the [curse of knowledge](#). Je hebt afstand nodig om iets begrijpelijk weer te geven. Maar het gaat niet alleen om begrip: uit enthousiasme heb je de neiging in te zoomen op details en niet op wat een buitenstaander interessant vindt. Er is dus een vertaalslag nodig naar het perspectief van de lezer. En die kan iemand van buiten het beste maken. Zelf deed ik dat de afgelopen jaren voor bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming, de Samenwerkende Gezondheidsfondsen, Q-Park, Divosa (de vereniging van gemeentelijke managers op het terrein van participatie, werk en inkomen) en de Orde van Octrooigemachtigden.

*“Aandacht vasthouden vraagt om stelligheid,
met de deur in huis vallen”*

Zoeken naar evenwicht

Omdat je in opdracht werkt moet je verschillende belangen afwegen. De opdrachtgever wil meestal heel veel vertellen en precies op zijn manier, ik heb mijn professionele standaard en de lezer wil snel antwoord op zijn vragen. En dan heb ik het nog niet over teksten met meer auteurs, geïnterviewden of meelezers die het onderling al niet eens zijn. Meestal kan je niet aan alle eisen 100% voldoen en is het zoeken naar een evenwicht. Dat is meer dan precies opschrijven wat de opdrachtgever wil. Je geeft een beargumenteerd advies voor de effectiefste tekst, maar de opdrachtgever heeft het laatste woord. Zeker als iemand iets al zelf op papier heeft gezet is elke tekstingreep pijnlijk. Al verschilt dat per persoon: de een herkent zich al niet meer in een tekst als je een komma weghaalt; de ander vindt dat er niet veel is veranderd terwijl er geen woord meer op zijn plek staat.

Vragen stellen

Mijn wetenschappelijke achtergrond als promovenda en taalkundige zie ik als een voordeel. Veel van wat je als onderzoeker nodig hebt, komt me nu van pas: informatie ordenen, vragen stellen, verbanden leggen en iets tot de essentie terugbrengen, maar ook jezelf kunnen motiveren en veel alleen werken. Wat ik juist heb moeten afleren is de wetenschappelijke schrijfstijl, langzaam naar een conclusie toewerken en alles nuanceren. Als schrijver van zakelijke teksten moet je vooral de aandacht vasthouden. Dat vraagt juist om stelligheid, met de deur in huis vallen.

“Alle schrijfgeregels en inzichten toepassen, dat is een kwestie van schrijvervaring”

Schrijfbambacht

Er is niet één juiste manier om te schrijven. Er zijn wel vuistregels (vaak clichés als schrijven is schrappen) en er is onderzoek naar het effect van bijvoorbeeld zinslengte op de leesbaarheid. Maar hoe je die soms tegenstrijdige regels en inzichten toepast, dat is toch echt een kwestie van schrijvervaring. De beste maatstaf om objectief te oordelen over tekstkwaliteit is het [CCC-model](#) van Jan Renkema (van de Schrijfwijzer). Het goede daarvan is dat het de tekst niet alleen evalueert op correctheid en consistentie, maar ook op correspondentie; wat de schrijver zegt moet passen bij wat een lezer wil weten.

Bondig, maar niet kortaf

Ik schrijf of herschrijf teksten die veel informatie moeten overbrengen: dikke rapporten, webdossiers, jaarverslagen, factsheets. Vrij saaie teksten die nooit op een nachtkastje belanden. Om dan de onwillige of drukbezette doelgroepen daarmee toch bij de les te houden moet je alles uit de kast halen. Wegnemen wat de afstand scheidt zoals omhaal van woorden of wolligheid, clichés, formele taal of jargon. Zorgen voor een goede opmaak en soms beeld of infographics toevoegen.

Het is de kunst je verhaal bondig te houden, uit respect voor de tijd van de lezer. Maar het moet natuurlijk ook niet te kort door de bocht worden. Ik houd rekening met de meerderheid van lezers die snel de hoofdlijnen willen oppikken, een kleine groep die het naadje van de kous wil weten en de verdwaalde lezer die er snel achter moet komen dat deze tekst niet voor hem is.

Het begint al vóór het schrijven

Wat ik het leukst vind aan mijn werk? Misschien wel de stap vóór het schrijven zelf: het puzzelen, broeden op een concept of het doorgronden van een complexe tekst die ik ga herschrijven. Soms is het best een worsteling, maar de juiste invalshoek vinden, het gevoel dat alles op z'n plaats valt is heerlijk. En terwijl ik dacht dat het een eenzaam beroep zou zijn heeft het me juist veel fijne contacten opgeleverd. Met klanten maar ook met collega-tekstschrijvers en andere medeondernemers.

Jezelf blijven ontwikkelen

Opdrachten krijgen is niet altijd makkelijk. Er is veel concurrentie, maar ook veel kwaliteitsverschil. Ik heb me aangesloten bij de beroepsvereniging van tekstschrijvers, Tekstnet. Sinds kort zit ik daar ook in het bestuur. Om lid te worden moet je twee teksten laten toetsen door kritische vakgenoten. Het lidmaatschap is dus ook een soort keurmerk. Iedereen kan zich tekstschrijver noemen, maar lang niet iedereen slaagt voor de toelatingsprocedure. Niet dat je daarna achterover kunt leunen. Je moet je vak, je netwerk en je ondernemerskwaliteiten blijven ontwikkelen, individueel en als beroepsgroep.

Anneke Nunn is lid van de afdeling Eindhoven en van de Ondernemerskring van die afdeling.

- De [website](#) van Anneke Nunn
- Letters en Links, [het blog](#) van Anneke Nunn
- De [website](#) van beroepsvereniging Tekstnet

Maria Genova schrijft over onderwerpen die maar al te vaak vermeden worden: over loverboys, identiteitsfraude, over het leven in een communistisch land. Maar ook maakt ze vrouwen met kanker in al hun kwetsbaarheid zichtbaar en vertelt ze het verhaal van een slachtoffer van foute ouders en falende jeugdzorg. Wat motiveert deze schrijfster? Willemijn Schretlen interviewde haar.

Als je erover schrijft, is een **taboe** geen taboe meer

Maria Genova is geboren in Bulgarije en groeide op in een muzikaal gezin. Beide ouders hadden conservatorium gedaan en waren musici. Haar zusje speelde professioneel viool. Maria wist als tienjarig meisje al dat ze journalist wilde worden. Ze schreef voor zichzelf verhaaltjes. Ze ging naar mensen toe met een bloknotje om slimme vragen te stellen, bijvoorbeeld naar de zin van het leven. Er werd thuis veel gelezen.

Op haar negentiende ging ze naar Nederland, omdat ze een lieve Nederlander had ontmoet. Om Nederlands te leren, ging ze naar school en na 5 maanden had ze haar diploma Nederlands. Ze solliciteerde naar allerlei baantjes maar er was weinig werk voor buitenlanders. Ze werd steeds afgewezen. Toen zag ze in de krant een advertentie: journalist gezocht. Ze schreef een mooie brief dat journalist worden haar droom was en ze werd uitgenodigd. Ze was de meest gemotiveerde kandidaat. Ze kreeg een kans en mocht een paar artikelen op proef schrijven.

‘Dat deed ik vrij goed en toen mocht ik allemaal kleine artikeltjes schrijven, bijvoorbeeld over dierenshows of mensen die 50 jaar getrouwd waren. Na 200 artikelen dacht ik: nu kan ik misschien wel journalistiek studeren. De journalistenopleidingen in de buurt waren alleen fulltime, de deeltijdopleiding zat in Tilburg en Zwolle. Ik koos Tilburg, ging met de auto, 600km per week, 4 jaar lang. Na 4 jaar studeerde ik af. Toen kon ik heel goed schrijven. Ik had de hoogste cijfers voor grammatica.’

Ben je toen boeken gaan schrijven?

‘Ik heb nooit gedacht dat ik schrijver zou worden. Mijn moeder bracht me op dat idee. Ik zei tegen haar “Kijk eens om je heen. Alles is al een keer geschreven. Wat moet ik daaraan toevoegen?” Toen leende ik in de bibliotheek een boek over het communisme. Ik las dat boek en vond het frappant dat ik die opgegroeid was in een communistisch land, er niets in herkende. De feiten klopten wel maar niet de beleving. De Nederlanders kregen een heel vertekend beeld van het leven daar. Ik ging nog meer van dat soort boeken lezen om te kijken of die anders waren. Maar ze waren allemaal hetzelfde. Toen dacht ik het wordt misschien tijd dat ik opschrijf hoe het echt was. Niet als een westerling iemand maar als iemand die het zelf heeft meegemaakt.’

Wonen je ouders nog in Bulgarije?

Mijn vader is jong gestorven en mijn moeder is naar Amerika gegaan. Mijn zusje woont ook in Amerika.

Hoe pakte je dat aan, het schrijven van je eerste boek?

‘In eerste instantie schreef ik voor mijn kinderen en vrienden maar het boek werd wel interessant en toen het klaar was, heb ik het professioneel aangepakt. Ik kende het uitgeverijwereldje niet en na een zoektocht op internet heb ik een stuk of 8 manuscripten naar willekeurige uitgeverij gestuurd. Ik kreeg toen 4 afwijzingen en 4 uitgeverij wilden het hebben. Ik werd uitgenodigd in chique panden op de grachten in Amsterdam, dat was heel leuk. Ik heb toen voor uitgeverij Conserve gekozen. Die was heel enthousiast en kon het snel uitgeven.’

Waar lette je op bij je keuze?

'Als je de markt niet kent let je eigenlijk nergens op. Maar ik wilde dat de uitgever met het standaard modelcontract werkte, die alle goede uitgevers gebruiken en ik keek naar de boeken in zijn fonds. Hij gaf bekende auteurs uit. Je springt eigenlijk in het diepe. Je weet niet of hij het boek goed promoot, of hij een mooie kافت maakt.'

Kreeg je een redacteur?

'Ik kreeg een redactrice die ik persoonlijk niet zo goed vond omdat ze niet zoveel kritiek had. Ik had gehoopt op stevige kritiek, zo van 'dit kan nog veel beter', maar ze corrigeerde eigenlijk alleen tikfouten. Ik zocht zelf hele goede meelezers voor de vier boeken die ik daar heb uitgegeven en omringde me met een stuk of zes advocaten en journalisten die heel kritisch waren. Zo schreef ik na het eerste boek nog: Man is stoer, vrouw is hoer, Vrouwen die mannen geloven en Vrouwen te koop.'

Hoe kies je je onderwerpen?

'Ik kies altijd onderwerpen in de taboesfeer. Onderwerpen waarover nog niet veel is geschreven. Dat komt misschien wel omdat het heel veel moeite kost om daar informatie over te krijgen. Ik ben altijd langer met research bezig dan met het schrijven. Heel veel dingen komen ook op mijn pad. Bijvoorbeeld een vrouw komt naar me toe bij een lezing en zegt: "ik heb ook een heel vreemd leven geleid, misschien wil je het opschrijven." Die vrouw bleek slachtoffer te zijn van vrouwenhandel. Ik heb alle zittingen bijgewoond tegen haar ex. Het was super interessant om te zien hoe moeilijk het is in Nederland om een pooier veroordeeld te krijgen, beschreven in Man is stoer, vrouw is hoer. Dat werd meteen een bestseller. Ik kreeg honderden mails van slachtoffers en hulpverleners. Het probleem bleek veel groter dan mensen denken. Vrouwen te koop gaat vooral over de minderjarige meisjes en de falende rechtsstaat. Dat leidde tot Kamervragen. Er werden verbeteringen beloofd op veel punten die niet goed waren geregeld voor de slachtoffers. Een miljonaire heeft toen heel wat boeken gekocht en ze uitgedeeld in de Tweede Kamer.'

'Ondertussen werkte ik nog bij de krant. Dat ben ik nog jaren blijven doen. Ik heb meer dan 1000 artikelen voor de krant geschreven. En nog steeds werk ik ook als journalist maar vooral voor tijdschriften. De krant betaalt zo verschrikkelijk slecht, daar kan je niet van rondkomen.

Ik mag nu ook zelf onderwerpen aandragen.'

Zit je altijd te schrijven?

'Ik wissel het af met schilderen. Het grappige is dat het schilderen niet alleen een leuke maar ook een lucratieve hobby bleek te zijn. Mensen bestellen spontaan schilderijen via mijn website en verschillende van mijn werken hangen in het buitenland.' In huis hangt ook een aantal van haar schilderijen.

Maakte de uitgever ook reclame voor je boek?

'Nee, daar moet je nooit veel van verwachten. Het enige wat ze doen is via een mailinglist de media informatie sturen over je boek. Maar er verschijnen zoveel boeken. Als het boek een succes wordt gaan ze wel adverteren. Je boek moet eigenlijk

op eigen kracht verkopen. Boekhandels kopen tegenwoordig heel voorzichtig in. Het wordt steeds lastiger.'

Hoeveel boeken heb je gemaakt?

'Met het kinderboek erbij dat ik in eigen beheer heb uitgegeven, zijn het er acht. Het kinderboek heet Spookje Knetterkontje. Een opvoedkundig boek over windjes laten voor kinderen van 4 tot 7 jaar.'

Hoe doe je dat, zelf uitgeven?

'Ik zocht een paar drukkers op, liet offertes maken en heb toen voor de sociale werkvoorziening gekozen. De mensen waren zo betrokken en probeerden er een prachtig boek van te maken, met een mooie harde kافت, echt een kwaliteitsproduct. Dat was een leuke ervaring maar nu is de werkvoorziening helaas gesloten.'

Schrijfcursus

'Ik geef al jaren een schrijfcursus. Mijn cursisten willen vaak graag een boek in eigen beheer uitgeven en ik raadde dan altijd de sociale werkvoorziening aan. Nu moet je naar een commerciële drukker. Daardoor betaal je soms veel meer. Ik heb een lijst van drukkerijen die goed zijn voor beginnende auteurs. Dat werkt prima. Sommige boeken van mijn cursisten zijn bestsellers geworden. Iemand schreef het boek 'Oersterk', over voeding. Hij heeft meer dan 50.000 exemplaren verkocht. De stichting, een soort volksuniversiteit in Castricum, die mijn schrijfcursus organiseert is nu gestopt. 1 april geef ik voor de laatste keer een workshop van 3 uur voor 18 euro en de cursisten krijgen dan ook een e-book met schrijftips. Mensen komen uit het hele land en vinden het geweldig dat ze zoveel kunnen leren in 3 uur: wat een goed begin is, waar ze op moeten letten, hoe ze goede dialogen kunnen schrijven, wat voor perspectief je kunt kiezen, schrijf je in de ik-vorm of in de hij-vorm en waarom, enzovoort. Er zijn veel valkuilen in het schrijfvak. Die valkuilen kun je leren vermijden. Ik lees veel manuscripten en redigeer ze, daar reken ik 95 euro voor. Ik geef nog schrijfcursussen thuis maar alleen voor de mensen die de basis cursus hebben gevolgd of heel gemotiveerd zijn.'

Je laatste boek Dansen op de muur verscheen vlak voor de festiviteiten rondom de val van de Berlijnse muur.

'Ja, dat vond ik een mooie aanleiding om weer iets over vroeger te schrijven. Ik heb het nu alleen veel breder getrokken, het

is een soort vergelijking geworden tussen Oost en West-Europa op een humoristische manier. Het gaat over veel landen en heeft veel anekdotische voorbeelden. Bijvoorbeeld een bijlage met verboden communistische moppen. Er staan ook foto's in. Die heb ik van alle kanten gekregen.

Ben je weer met een nieuw boek bezig?

'Ja, met drie tegelijk. Een boek over sexting. Meisjes sturen bijvoorbeeld een naaktfoto naar hun vriendje, dan gaat het uit en stuurt hij die foto door naar de hele school. Ze komen op internet en op pornosites. De meiden worden als hoer gezien en de verspreiders van de foto's blijven buiten beeld. De meisjes willen soms zelfs zelfmoord plegen. Er worden ook jongens gepest. Ik heb veel slachtoffers en verspreiders geïnterviewd. Het wordt ook een boek voor ouders met tips. Hoe praat je er met je kinderen over?

Al jaren ben ik ook bezig met een roman en ik wil ook een boek schrijven over de blunders van bekende auteurs en de valkuilen van het schrijversvak, ter lering en vermaak van beginnende schrijvers.'

Kun je leven van je boeken?

'Nee, dat kan ik niet, maar de laatste tijd word ik heel veel gevraagd voor lezingen. Ik krijg 200 euro per lezing plus de reiskosten. Soms geef ik 10 lezingen per maand, bij allerlei bedrijven (over mijn boek 'Komt een vrouw bij de h@cker'), bij de Koninklijke Marechaussee, het Ministerie van Binnenlandse Zaken, KPN, Eneco, noem maar op.'

Tot slot: Maria Genova heeft een mooie website met veel informatie over haar boeken en over haar passie, het schrijven: www.mariagenova.nl

We zullen vast nog veel van haar horen.

Leeskring Mozaïek

Met acht enthousiaste leesvrouwen in de afdeling Enschede zijn we vorig jaar gestart met een leeskring in een ander 'jasje' met de naam Mozaïek. De naam Mozaïek verwijst naar het concept: een variëteit aan boeken (en aan activiteiten) verenigen. Letterlijk betekent 'mozaïek' een kunstvorm waarbij een grote afbeelding (het thema) wordt vervaardigd uit een groot aantal kleine gekleurde steentjes (de afzonderlijke boeken, verhalen en of activiteiten).

Het basisconcept wordt gevormd door het thema waarbij we altijd fictie en non-fictie aan elkaar koppelen. Uitgangspunt vormt een serie boeken die het thema vanuit verschillende perspectieven behandelen. Een ieder maakt daaruit zijn keus en voor de 'veellezer' is er de mogelijkheid om alle boeken te lezen.

Zo lasen we de Twentse schrijver Jaap Scholten (Horizon City en Kameraad Baron) en vroegen ons af welke betekenis hij gaf met zijn schrijverschap aan het begrip Identiteit (non-fictie-boek van Paul Verhaeghe) en lieten ons inspireren door een (kleine) overzichtstentoonstelling over Horizon City in de Twentse Welle.

En we lasen Karl-Ove Knausgard, een van de boeken in zijn reeks Mijn strijd. Het thema wat ons daarbij bezig hield was... troost. Welke filosoof kan hem het 'beste' ondersteuning bieden in zijn leven? We lasen daartoe Alain de Botton: de troost van de filosofie. Met veel humor (!) hebben we de 'beste' filosoof van de avond gekozen en een advies aan Karl-Ove genoteerd.

Onlangs nog was het thema Familieverbanden naar aanleiding van een VPRO-documentaire (Priveterrein, gemaakt door Pieter Verhoeff) over het schrijversgezin van Heerma van Voss- Brinkgreve. Daan en Thomas Heerma van Voss zijn beide schrijvers en zonen van oud-omroepbaas Arend-Jan Heerma van Voss en hoogleraar sociologie Christien Brinkgreve.

Alle familieleden publiceerden in de afgelopen twee jaar boeken waarbij andere gezinsleden een rol speelden, echter een ieder deed dat op zijn eigen wijze, waarbij werkelijkheid en fictie door elkaar liepen. Het leverde niet alleen interessante inzichten op over literatuur in generale maar ook over onze eigen familieverbanden.

Door te mozaïeken geef je elkaar de ruimte om door te praten over thema's en je niet alleen te beperken tot literaire bepalingen of uitleg. We verwachten met deze aanpak nog vele jaren veel leesplezier en geanimeerde bijeenkomsten. Tips voor associatieve thema's zijn welkom!

Carien van Horne (afdeling Enschede)
carienvanhorne@gmail.com

Pauline Mourits (afdeling Amersfoort) blogt op Cloverhome.nl over bloemen, haar tuin en fotografie en vertelt hier waarom ze zo'n fan van bloggen is.

Ik blog, dus ik besta

Bloggen, bijna iedereen doet het. En als je niet blogt zou je het eigenlijk moeten doen, als je tenminste de marketing specialisten moet geloven. Maar wat is bloggen, waarom zou je bloggen en waarover in hemelsnaam!?

Een blog bestaat uit persoonlijke verhalen (blogposts) op een website. Op de blog worden regelmatig nieuwe posts gepubliceerd, soms iedere dag maar minstens een keer per week. Veel blogs beginnen als online dagboek maar tegenwoordig wordt er ook steeds meer zakelijk geblogd en kun je je geld verdienen met bloggen. Zoals Misslipgloss bijvoorbeeld. Een meisje uit Zwolle dat op haar 16de voor de lol begon met het schrijven over make up en sinds 2010 full time blogger is. Misslipgloss heeft 40.000 tot 50.000 unieke bezoekers per dag!

De kranten- en tijdschriftenwereld heeft het moeilijk. Er wordt steeds meer online gelezen. Ik denk dat blogs uiteindelijk tijdschriften gaan vervangen. Je leest niet meer de Libelle of de Viva maar je leest een foodblog voor een lekker recept én een fashionblog voor het laatste nieuws uit Parijs én de blog van je favoriete schrijfster voor een leuke column. Er zijn zo veel leuke blogs, geweldig, je blijft lezen!

Waarom zou je zelf gaan bloggen?

Als professional kan een blog je heel veel opleveren. Als je blogt over een onderwerp waar je van houdt en waar je veel van weet dan wordt je gezien als een vakvrouw, een expert. Je wordt zichtbaarder en vindbaarder. Je wordt eerder gevraagd. Voor wat dan ook, een gastblog, een column, een presentatie en uiteindelijk voor een opdracht?

Waarom blog ik, en waarover?

Na een reorganisatie bij TNO kwam ik thuis te zitten. Alhoewel er van zitten niet veel terecht kwam. Mijn man en ik hebben vier kinderen en in die periode verkochten we ons huis, verhuisden, kochten en verbouwden een ander huis en verhuisden nog een keer.

Eenmaal in ons nieuwe huis begon ik met het fotograferen van onze tuin, de foto's plaatste ik op Instagram. Inderdaad, als een online tuindagboek. En hoewel Instagram nog steeds mijn favoriete sociale medium is, wilde ik meer. Ik wilde meer doen met mijn foto's en meer vertellen. Mijn blog is mijn eigen hoekje op het wereldwijde web. Een plek waar ik mijn passie voor bloemen kan delen en hopelijk anderen kan inspireren. Het is ontzettend leuk om reacties te krijgen, vooral als iemand me laat weten door mijn blog enthousiast te zijn gemaakt om zelf aan de slag te gaan in de tuin.

Waar wil ik heen met mijn blog?

Ik blog nog maar heel kort dus het komende jaar wil ik vooral gebruiken om te leren en te groeien. Ik kan nog heel veel leren over de achterkant van mijn blog. Ik zou namelijk ook nog een heel technisch verhaal te vertellen over wordpress, plugins en widgets, maar daar zal ik jullie verder niet mee vermoeien.

Ik wil nog beter leren fotograferen. Dat leer je vooral door het heel veel te doen maar er staat nog wel een fotografie workshop op mijn verlanglijstje.

En ik wil beter leren schrijven. Ik schrijf in het Engels omdat een groot deel van mijn Instagram volgers Engelsen, Amerikanen, Canadezen en Australiërs zijn. Maar schrijven in het Engels kost me veel tijd en moeite. Beter, en vooral sneller leren schrijven is natuurlijk een kwestie van doen, maar ook van het lezen van blogs, boeken en tijdschriften.

Uiteindelijk wil ik ook geld verdienen met mijn blog. Dat kan op allerlei manieren, en daar kun je ook weer heel veel blogs over lezen ;-)

Ben je enthousiast en wil je meer weten over wat bloggen voor jou kan betekenen? Heb je vragen? Neem gerust contact met me op. Je kunt me vinden op [Instagram](https://www.instagram.com/paulinemourits), [Facebook](https://www.facebook.com/paulinemourits) en natuurlijk via mijn [blog](http://Cloverhome.nl).

Duurzame financiering van vrouwelijk ondernemerschap creëert meer waarde

Ambitieuze ondernemers zijn een bron van vernieuwing en creëren met hun bedrijven nieuwe banen. Hun bijdrage aan onze economische groei is van onschatbare waarde. Er ontstaan steeds meer initiatieven die de ondernemer centraal stellen. Wij zijn van mening dat er een grotere focus op vrouwelijk ondernemerschap moet komen.

Aan het woord zijn Nicolette Loonen, directeur VERA Community en Yasemin Tümer, investeerder VERA Community. VERA Community draagt bij aan nieuwe vormen van financiering door ondernemers een platform te bieden om de juiste investeerders aan te trekken. Via crowdfunding kan iedereen al vanaf een klein bedrag investeren in het bedrijf van een vrouwelijke ondernemer. Daarmee wordt het verstrekken van start- of groeikapitaal iets waar iedereen aan mee kan doen. Zo ontstaat voor vrouwelijke ondernemers en voor investeerders een win-win situatie.

Vrouwelijke ondernemers bouwen aan een nieuwe economische realiteit

We leven in een tijd van transitie, juist nu zijn nieuwe business modellen nodig. Terecht wordt door de overheid en andere instanties onderkend dat die innovatie vooral komt van ondernemers. Wat onderbelicht blijft is dat het juist de vrouwelijke ondernemers zijn die met hun bedrijven bouwen aan een nieuwe economische realiteit waarin waarde wordt gecreëerd voor iedereen.

Veel vrouwelijke ondernemers hechten aan samenwerken, delen en het creëren van waarde voor alle stakeholders van het bedrijf. Duurzaamheid is bij vrouwelijke ondernemers vaak een tweede natuur.

Veel vrouwelijke ondernemers hechten aan samenwerken, delen en het creëren van waarde voor alle stakeholders van het bedrijf. Duurzaamheid is bij vrouwelijke ondernemers vaak een tweede natuur. Zij denken daar niet eens expliciet over na, maar

voeren dit als vanzelfsprekend door in hun bedrijfsvoering. Er zijn genoeg vrouwelijke ondernemers die geweldige bedrijven hebben die bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Denk aan Nicolette Mak die Valid Express oprichtte om duurzame werkgelegenheid te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Of Nassira Boudhan die met FFORE mode wil inzetten voor educatie van vrouwen in ontwikkelingslanden. Of Saskia de Knecht die met WOO een volledig duurzame luxe lijn van interieurproducten op de markt brengt. Of Karin Nettenbreijers die met BewustWijzer basisscholen helpt met lesmethoden over duurzaamheid. Of Catherine van Heest van Care For Women die 20 jaar geleden de eerste ondernemer was die een gezondheidscentrum voor vrouwen opzette.

Deze vrouwelijke ondernemers dragen stuk voor stuk de spelregels aan voor een nieuwe economie. Met hun bedrijven brengen zij nieuwe producten en diensten op de markt, die echte waarde creëren. Toch komt hun verhaal nog maar mondjesmaat naar voren en lijkt het ondernemerslandschap in Nederland gedomineerd te worden door snelle jongens die met vlotte babbels miljoenen euro's ophalen bij investeerders.

Toegang tot kapitaal is een struikelblok

Uit [onderzoek](#) blijkt dat toegang tot kapitaal voor veel vrouwelijke ondernemers een struikelblok is voor het starten of laten groeien van hun bedrijf. Dat komt niet alleen doordat banken minder krediet verstrekken aan het MKB, er zijn ook barrières bij de vrouwen zelf die overwonnen moet worden:

Veel vrouwelijke ondernemers vragen minder snel een krediet aan en, als ze al naar de bank gaan, vragen zij om een lager bedrag dan hun mannelijke collega's.

Vrouwen zijn voorzichtiger, nemen minder risico en willen zeker weten dat zij hun financiële verplichtingen kunnen nakomen.

Vrouwen geven vaak te voorzichtige prognoses af, waardoor hun plannen niet ambitieus genoeg overkomen.

Nicolette Loonen (l) en Yasemin Tümer

Deze houding ten aanzien van financiering van hun bedrijf zorgt er voor dat vrouwelijke ondernemers minder snel failliet gaan en minder betalingsachterstanden hebben. Tegelijkertijd remt dit de groei van hun bedrijf en daarmee de impact die zij met hun bedrijf kunnen maken.

De BV Nederland zou er bij gebaat zijn als vrouwelijke ondernemers een betere toegang hebben tot betrokken en geduldige investeerders. Er moeten nieuwe vormen van financiering komen die voor vrouwelijke ondernemers én voor de investeerders een win-win situatie opleveren.

Overwin je schroom

Daarbij is het wel nodig dat vrouwelijke ondernemers ook hun verhaal laten horen en de schroom overwinnen om zichzelf in de spotlight te zetten. We hebben meer verhalen van succesvolle zakenvrouwen nodig, zodat we niet alleen aan Marlies Dekkers en Annemarie van Gaal denken bij een zakenvrouw. Succesvol vrouwelijk ondernemerschap beperkt zich nu eenmaal niet tot de hoogte van de omzet, maar zit hem vooral in de maatschappelijke impact die het heeft. Een ondernemster die ouderen uit een sociaal isolement haalt door een online platform, of een ondernemster die nieuwe lesmethoden ontwikkelt om jonge leerlingen met duurzaamheid in aanraking te laten komen, dat zijn wat ons betreft de verhalen die de voorpagina's verdienen.

Crowdfunding en schrijven

Wat heeft crowdfunding te maken met schrijven? Heel veel. Als je een boek wilt schrijven, vraagt dat een investering vooraf. De tijd die je besteedt aan onderzoek, het analyseren van informatie en het schrijven en redigeren van teksten kun je niet besteden aan het verwerven van inkomen. Dan heb je financiën nodig om van te kunnen leven. Er zijn weinig vrouwen die het zich kunnen veroorloven een jaar op hun spaargelden te leven. Daarom is crowdfunding voor het schrijven van een boek zo aantrekkelijk. Bovendien, het levert niet alleen een inkomen op voor de tijd dat je schrijft, het is ook een bijzonder effectieve marketingcampagne. Mensen die in jouw product investeren, worden je volgers en supporters. Iets waar veel vrouwen nog te terughoudend in denken.

Succesvol vrouwelijk ondernemerschap beperkt zich niet tot de hoogte van de omzet, maar zit hem vooral in de maatschappelijke impact die het heeft.

Historica Els Kloek heeft haar boek over 1001 vrouwen uit de Nederlandse Geschiedenis via crowdfunding gefinancierd. Ze ontving niet alleen de benodigde gelden, maar ook zoveel reacties, dat zij nu werkt aan haar volgende boek: '1001 vrouwen in de 20ste eeuw', dat ook weer via crowdfunding gefinancierd wordt.

Zelf een crowdfunding campagne starten?

Als je zelf een idee hebt, maar niet zeker weet of je dat kunt realiseren, kijk dan eens op www.veracomunity.nl en laat je inspireren door de voorbeelden van succesvolle campagnes, of vraag advies aan. Nederland heeft ondernemende vrouwen nodig!

Een heel andere ‘tak van sport’ bij het schrijven is columns of blogs: korte teksten, die de lezer snel tot een ander inzicht of een idee brengen. Joke Tacoma schrijft columns, die o.a. op de VVAO site verschijnen.

Hoe schrijf je een *column*?

Ik heb het schrijven van mijn oma geleerd. Ik was amper zeven-tien toen ik het huis uitging. Zij zag dat dat wel erg jong was en stelde voor te corresponderen. De ene week kreeg ik een brief van haar, de volgende week kreeg zij een brief van mij. Zo leerde ik mijn gedachten op precies één velletje briefpapier uitdrukken.

Eigenlijk is het schrijven van een column hetzelfde als het schrijven van een brief, zij het dat je uitgaat (wellicht onterecht) van meer lezers, dat het meestal 200-600 woorden betreft en dat je je moet beperken tot één onderwerp, anders vindt de lezer het niet meer leuk.

Wat is schrijven en hoe leer je dat?

Volgens mij is schrijven je gedachten op papier zetten, zodat anderen begrijpen wat je wilt vertellen.

Meestal begin ik een column met gesudder: waar zal ik eens een column over schrijven? Als ik het onderwerp (meestal een vraag) weet, is het de kunst er een column van te maken.

Nadat ik de eerste zinnen heb bedacht, wacht ik een rustig moment af, zet koffie en ga achter mijn laptop zitten. Al schrijvend probeer ik antwoord te geven op mijn vraag. Mijn gedachten gaan niet sneller dan mijn vingers.

Als ik even niets weet te schrijven, lees ik de tekst door die ik al heb. Gebruik ik vaak dezelfde woorden, dan probeer ik synoniemen te bedenken. Dus niet drie keer ‘als’ achter elkaar gebruiken. Wanneer een zin niet lekker loopt, probeer ik hem te verbeteren. Meestal weet ik daarna hoe ik verder moet. Het is prettig voor de lezer als het einde refereert aan het begin (in deze column is dat mijn oma).

Wanneer de column af is, laat ik hem een dag rusten en lees hem de volgende dag hardop voor. Aan mijzelf, om te horen of de zinnen lopen. Ik verbeter de tekst en laat hem nog een dag

liggen. Dit herhaalt zich net zo lang tot ik tevreden ben. Dan stuur ik hem op. Meestal eerst naar mijn eerste schrijfleur, die haar eerlijke commentaar geeft, daarna naar de redactie. Ook die wil nog wel eens een verbetering voorstellen. Ik ben blij met dit soort commentaar, het is altijd goed bedoeld.

Tot nu toe is deze column behoorlijk afstandelijk en koud, daarom sluit ik af met iets warmes:

Lieve Beppe,

Wat heb ik veel van jou geleerd. Ik ben een bèta en dacht daarom dat ik niet kon schrijven. Maar jij hebt het me geleerd. Toen ik de cursus columnschrijven volgde bleek ik het gewoon te kunnen. Ik ben je dankbaar dat je me zoveel geluksmomenten weet te bezorgen, ook al ben je al decennia dood.

Veel liefs,

Joke

Joke Tacoma is chemicus en psycholoog. Ze is lid van de afdeling Rotterdam en is in het dagelijks leven personal coach en loopbaancoach. Daarnaast werkt ze aan een promotietraject over leiderschap en kwetsbaarheid.

Haar columns staan op www.colcol.nl/columns_joke_overz62, www.vvao.nl en op www.tacomacoaching.nl/publicaties.

Herma de Beer (afdeling Zwolle) is schrijfdocent en schrijfcoach, ze schrijft levensverhalen in opdracht en redigeert manuscripten. Daarnaast schrijft ze ook zelf, er zijn twee gedichtenbundels en een roman van haar hand verschenen.

Het **weven** van een tapijt

‘Wat doceert een docent met het vak creative writing als leeropdracht? Gaat het over het ware, over het goede of het schone? Betreft het kritiek, fantasie of geloof? Wat is het nut van de letterkunde, de waarde ervan op het grote vlak van menselijke inspanningen? En misschien moet ik vragen: is een verhaal iets wat een mens kan troosten?’¹

Deze vragen stelt een hoogleraar zich in het verhaal ‘De Zwanenfluisteraar’ van de Zuid-Afrikaanse schrijfster en docent creatief schrijven Marlene van Niekerk. Het verhaal gaat over de zoektocht naar de essentie van haar vak, wat doet ze eigenlijk?

Net als de hoofdpersoon in het genoemde verhaal ben ik docent creatief schrijven. Ik heb mijn hele leven geschreven, het bood mij houvast in de vorm van dagboeken en ik vond het heerlijk om verhalen te bedenken, een andere wereld te scheppen waarin alles liep zoals ik het had bedacht, of toch niet, want vaak ging het verhaal z’n eigen gang en was ik zelf ook verrast aan het eind. Als tiener schreef ik vooral tranentrekkende gedichten over liefde en dood, ze verdwenen in een doos onder in een la. Ook nu, vele jaren later, ben ik dagelijks aan het schrijven. Voor mijn werk en voor mijzelf. Ik houd mij bezig met verhalen, herinneringen, poëzie, columns, essays. Hoe je nota’s, beleidstukken, voorlichtingsteksten, jaarverslagen en andere zakelijke teksten schrijft, spreekt minder tot de verbeelding. Wat kort door de bocht: een informatieve tekst stelt dingen vast, geeft zekerheid, een literaire tekst schopt zekerheden omver, zet je aan het denken.

Literatuur verruimt de blik, de manier waarop de tekst geschreven is, is daarvoor bepalend. Hoe dat werkt, dat wil ik als schrijfdocent overbrengen en als schrijfster laten zien.

Toen ik in 2002 na een verhuizing naar de andere kant van het land werk zocht, heb ik de kans gegrepen om van mijn passie mijn werk te maken. Ik ben schrijf cursussen gaan geven, in eigen beheer vanuit mijn taal- en tekstbureau Op schrift en als freelance docent bij instellingen voor kunst en cultuur in de omgeving en bij de schrijfacademie van Schrijven Online. Daarnaast begeleid ik mensen die aan een manuscript werken en schrijf ik levensverhalen voor mensen in opdracht. Ik heb Nederlands en sociologie gestudeerd. Van mij zijn twee gedichtenbundels en een roman verschenen.² Op het ogenblik werk ik aan een nieuwe roman.

Schrijven is in zekere zin een ambacht, een vak dat je kunt beoefenen als je je bepaalde technieken hebt eigen gemaakt.

In het voorwoord van *Het Prozaboek* schrijven Bert Jansen en Pim Wiersinga: ‘Als er een schrijver in je schuilt, dan kun je tot op zekere hoogte leren schrijven. Niet op recept, maar door inzicht te verwerven in de obstakels die zich voordoen wanneer een verhaal dat ‘in je hoofd zit’ moet worden gedeeld met het papier.’³ Er zijn talloze boeken op de markt over het leren schrijven van proza en poëzie. Je kunt cursussen volgen, met een groep in een zaaltje of online, er is een groot aanbod. Helaas is schrijven geen trucje dat je even leert. Behalve techniek heb je doorzettingsvermogen nodig en moet je jezelf de tijd gunnen. Oefenen, oefenen en nog meer oefenen, snappen dat je er nog niet bent, willen verbeteren, opnieuw willen beginnen, en nog een versie, tot de twintigste en misschien nog meer. Dat breng je alleen op als er sprake is van een passie, schrijven omdat het in je zit, omdat het moet, omdat het gewoon gebeurt.

Connie Palmen schrijft in haar boek *Het geluk van de eenzaamheid*: 'Ik was geen schrijver geworden als ik niet aan een voorgeschreven leven had willen ontsnappen en naar het hogere wilde reiken, naar dat wat ik 'het geluk van de eenzaamheid' ben gaan noemen. Maar ik was het ook niet geworden als ik had gemeend dat het verhevene onbereikbaar was voor anderen. Want dat is het niet.'⁴

Natuurlijk is talent belangrijk, misschien wel noodzakelijk, maar met alleen talent kom je er ook niet. Een eigen stijl, dat is denk ik wel noodzakelijk.

Je tekst, verhaal, roman, gedicht, moet zich onderscheiden van die honderden andere stukken, het moet iets eigens hebben. Dat zit niet in het onderwerp, dat zit in de stijl, in het oorspronkelijke taalgebruik, in de oorspronkelijke visie en in de noodzaak die de tekst moet uitstralen: dit stuk moest geschreven worden, dit stuk moet gelezen worden.

In zijn boek *Aan een jonge romanschrijver, brieven over de kunst van de roman* wijst Mario Vargas Llosa op de noodzaak van stijl: 'De beste manier om deze noodzakelijkheid te beschrijven is misschien door uit te gaan van het tegendeel, een stijl die faalt wanneer ons een verhaal wordt verteld omdat hij de lezer op afstand houdt; het bewustzijn van de lezer blijft helder, dat wil zeggen, hij is zich voortdurend bewust van het feit dat hij iets van een ander aan het lezen is, zonder het verhaal te beleven en het met de personages te delen.'⁵ De lezer laten vergeten dat hij een boek leest, dat is het hoogste dat een schrijver kan bereiken.

Ik loop altijd met schrijfblokjes, schriften, losse velletjes rond, schrijf op achterkanten van brieven en lege enveloppen, altijd

moet ik iets kunnen opschrijven, wil ik iets opschrijven. Vastleggen wat mij opvalt, wat ik zie, gewone dingen meestal, want hoe kun je een scène beschrijven in een wachtkamer van de tandarts als je niet een keer een wachtkamer beschreven hebt? Het gaat met name om details die de sfeer bepalen, zoals de kleur van de ochtend als je er om acht uur zit, of aan het eind van de middag als het spreekuur flink is uitgelopen en natte jassen aan de kapstok hangen te stinken, of als het gejuel van een radio steeds luider lijkt te worden. Gesprekjes noteer ik ook, in de wachtkamer, in de trein, bij de kassa, overal. En wat bepaalt de indruk die een mens maakt, waarom ziet iemand er 'arrogant' uit, of 'armoedig', of 'moe'? Waarom vind ik iemand een 'provinciaal' een 'zwerfer' of een typische 'omhooggevalen bankier', waar zit dat in? Hoe ziet die persoon er dan uit? Zijn kleren, houding, blik, manier van lopen? Het is een manier van zijn geworden, bewust kijken en luisteren, waarnemingen omzetten in woorden. Flarden tekst die ooit leiden tot een fragment in een verhaal, of een column of gedicht.

Cursisten denken nogal eens dat je voor het schrijven van een verhaal vooral veel fantasie moet hebben. Ze verzinnen graag de gekste dingen, maar het aaneenrijgen van onalledaagse gebeurtenissen garandeert zeker geen spannend verhaal. Wel kan een overmaat aan perikelen de geloofwaardigheid aantasten. Schrijven over het leven van 'gewone' mensen met herkenbare problemen is al moeilijk genoeg. 'Dat is toch saai,' zeggen cursisten, 'de lezer wil juist uit het alledaagse worden getrokken.' Al of niet saai, daarin schuilt het vakmanschap, het alledaagse spannend maken is zonder meer mogelijk.

Ook in het genre fantasy zal het uiteindelijk gaan om emoties tussen personages, niet om de gefantaseerde wereld. 'De amateur, de navolger, de schrijver van lectuur,' schrijft Connie Palmen, 'is iemand die het primair om de stof te doen is en die zijn verhaal giet in een bestaande stilistische en structurele vorm.'⁶ Literatuur daarentegen is persoonlijk en origineel.

27 t/ 29 april 2015: WILPF Conferentie

100 jaar geleden kwamen er meer dan 1000 vrouwen uit 12 landen bijeen in Den Haag om te protesteren tegen de Eerste Wereldoorlog en om voorwaarden te formuleren voor een duurzame vrede. Uit deze historische conferentie, waarvan Aletta Jacobs één van de organisatoren was, is de Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) ontstaan. Wederom in Den Haag gaat WILPF van 27 t/m 29 april 2015 in het World Forum te Den Haag haar 100-jarig bestaan vieren met een internationale publieksconferentie.

Nobelprijs winnaar Leymah Gbowee opent de conferentie waar vrouwen uit heel de wereld bij aanwezig zullen zijn. Zij is het ultieme voorbeeld van een vrouw die er in slaagde om een oorlog te stoppen. Als lid van het

Women's Nobel Initiative zal zij vertellen over haar rol en ervaringen in de Liberiaanse vredesbeweging begin jaren 2000.

Het programma voor de conferentie is bekend en te vinden via deze link.

Je bent van harte welkom om een steentje bij te dragen aan een nieuwe vredesagenda voor de 21e eeuw. Je kunt je inschrijven als deelnemer via www.womenstopwar.org

De totale kosten voor een all in pakket van de conferentie (3 dagen en vrije toegang tot alle programmaonderdelen) bedraagt € 300,- (deze prijs is wereldwijd gelijk).

Voor vragen/reacties: wilpf.nl@gmail.com

Spanning zit niet in wilde actie en uitzonderlijke ontwikkelingen, spanning zit in de tekst, in de emoties die je weet op te roepen.

Ik wil mensen graag leren hoe zij de meer verrassende taal van de literatuur kunnen inzetten. Als ik het doorsnee taalgebruik vergelijk met eten dan valt veel daarvan in de categorie gemaksvuodsel. Het heeft de smaak van een simpele hamburger van de welbekende keten, waar je het ding ook koopt, hij smaakt hetzelfde en vult uiteindelijk niet. Maar taal biedt zoveel meer smaken, er zijn tal van mogelijkheden, doe het eens anders, denk er over na. Als je bewust kiest voor woorden, zinnen, beelden, volgorde, kan taal overrompelen, prikkelen, verrassen, het gaat om de goede ingrediënten in de juiste hoeveelheid. Ontdek de rijkdom door veel te lezen. Mario Vargas Llosa raadt in het eerder genoemde boek de jonge romanschrijver aan: 'Lees vooral veel, want het is onmogelijk een rijke, ongedwongen taal te verwerven zonder veel goede literatuur gelezen te hebben; ...'⁷

'Waar zit het in?' vraag ik cursisten als we gerenommeerde auteurs erbij pakken. Waarom blijft een tekst je bij, waarom raken de woorden je?

De verteller in het eerder genoemde verhaal 'De Zwanenfluisteraar' stelt zichzelf vragen over nut en noodzaak van haar vak, creatief schrijven. Aanleiding is een student die er de brui aan heeft gegeven vanwege een writers block. Aan het eind van het verhaal moet ze vaststellen dat zaken die belangrijk leken er nauwelijks toe doen: 'Ik schrap de adjectieven, ik schrap de ideeën, ik hecht de woorden nauwelijks aan de betekenis, want betekenis is bijzaak. Wat belangrijk is, is de materialiteit van de woorden. Ze moeten worden als zandkorrels, onverschillig voor

het gewicht, zoet, wit, droog zand dat het niet erg vindt als je het door je vingers laat glijden.'⁸

We moeten het schrijven niet te gewichtig maken, lijkt Van Niekerk te zeggen. Kijk naar het materiaal, proef het, voel het, gebruik het. Het gaat niet om wat iets is, maar om wat het doet. Ons woord tekst komt van het Latijnse textura dat weefsel betekent. Verhalen zijn weefsels van werkelijkheid en verbeelding. Schrijven is iets met taal doen, zoals een schilder iets met verf doet. Als het geweven tapijt gaat vliegen en de lezer vergeet dat hij een boek leest, dan heeft de schrijver zijn hoogste doel bereikt.

Verhalen zijn belangrijk in het leven, ze vormen onze verbeelding en ons hart. Ze laten ons zien dat anderen, waar en wanneer dan ook, net zo levend, kwetsbaar en verlangend zijn als wijzelf. Verhalen kunnen troosten en verbinden.

www.hermadebeer.nl

Noten

1. Marlene van Niekerk, 'De Zwanenfluisteraar' in De sneeuwslaper, p. 9. Amsterdam, 2009
2. Herma de Beer, Druppels vangen, gedichtenbundel. Maassluis, 2006, Vel van licht, gedichtenbundel. Maassluis, 2010, Sprakeloos, roman. Maassluis, 2014
3. Bert Jansen en Pim Wiersinga, Het prozaboek, p. 8. Amsterdam, 2002
4. Connie Palmen, Het geluk van de eenzaamheid, p. 11. Amsterdam, 2010
5. Mario Vargas Llosa, Aan een jonge romanschrijver, brieven over de kunst van de roman, p. 41. Amsterdam, 1999
6. Connie Palmen, p. 81
7. Mario Vargas Llosa, p. 45
8. Marlene van Niekerk, p. 36

UWE: Meet and Greet in London on 29th, 30th of May 2015

Europe House, 32 Smith Square Westminster Area

Meet and Greet in London, on 29th. The event which focuses on informal gathering and sharing knowledge on the UWE Action Program is definitely on. It is a cooperation between the UWE board and the British Federation of Women Graduates (BFWG) and will prove to be a lively event at the House of Europe central in London in the West Minster area. You will be able to participate in several workshops and meet the members of the UWE Board as well as the Gender expert of the INGO Conference of the Council of Europe Anne Negre in an informal setting. Costs will be around 75 Euro's for coffee and tea, lunch, dinner and high tea.

On Saturday, 30th of May, it will be a cultural day with individual friendship outings in London.

Please let us know soon if you are planning to come at boarduwe@gmail.com. Flights tend to be less expensive when booked in advance. Like last year in Amsterdam the Meet and Greet will also include cultural possibilities and ample time to meet women from around Europe.

You will have a great weekend!
Voor vroegboekorting [klik hier](#)

Neerlandica Margriet Rutgers (afdeling Den Haag) is journalist en tekstschrijver. Op verzoek van de redactie beantwoordde ze een aantal vragen over haar werk.

Schrijven als beroep

Wat schrijf je zoal?

Meestal schrijf ik teksten over maatschappelijke en culturele onderwerpen. In opdracht van overheden, kenniscentra en andere non-profitorganisaties, het MKB en op eigen initiatief. Mijn meest recente tekst gaat over de herbestemming van ministeriegebouwen. Interviews met hoogopgeleide allochtonen over hun ervaringen bij hun zoektocht naar een baan werden eerder gepubliceerd in de Oriëntatiegids voor multicultureel talent van Intermediair. Naast interviews, achtergrondverhalen en verslagen, schrijf ik columns. Meestal neem ik de actualiteit als uitgangspunt en verweef daarin mijn commentaar. Een selectie van publicaties is te lezen op mijn website.

Mijn studie Nederlands komt natuurlijk ook goed van pas bij het verbeteren van taal en tekst van anderen. Dat is de tweede pijler van mijn bureau, dat ruim elf jaar bestaat. Ook tekstadvies en eindredactie behoren tot de mogelijkheden. Voor de Sdu (www.sdu.nl) werkte ik bijvoorbeeld als corrector bij een politiek magazine. Regelmatig redigeer ik websiteteksten van zzp'ers zoals de site van een kookster en van een accountantskantoor.

Hoe ben je ertoe gekomen?

Mijn schrijflust ontstond in mijn jeugd. Het begon met dagboeken en brieven. Ik was lid van een internationale correspondentieclub en correspondeerde erop los. Soms ontving je presentjes, zo kreeg ik bijvoorbeeld een gedroogd boomblad met daarop een monnik getekend van een boeddhistische pen-vriend uit Indonesië. Deze jeugdige behoefte aan schrijven en interculturele contacten resulteerde later in de studie Nederlandse taal- en letterkunde, die ik combineerde met deelstudies Italiaans en conversatieles Frans. Ik vind het belangrijk om in meerdere talen te kunnen communiceren. Dankzij een tweede deelstudie, kunstgeschiedenis, publiceerde ik in het kunsttijdschrift [Ruimte](#) signalementen en enkele recensies, wat ik erg leuk vond.

Professioneel schrijven en voorlichten ontwikkelde ik vervolgens in de functie van politiek redacteur bij de Rijksvoorlichtingsdienst, ten tijde van premier Lubbers en daarna Kok. Mijn werk bestond onder andere uit persconferenties verslaan, nieuws-overzichten schrijven en voorlichten. Een boeiende periode op het Binnenhof, want je zit bovenop het nieuws. Na circa tien

jaar greep ik de kans om eindredacteur van het personeelsblad en intranet te worden, want ik wilde ook graag journalistieke genres beoefenen en meer creativiteit toelaten. Ik leerde hoe je een intern tijdschrift maakt en ik schreef ook zelf artikelen. Tegelijkertijd volgde ik trainingen journalistiek en schrijven voor het web, waar ik veel van heb geleerd en nog meer de smaak te pakken kreeg. Deze kennis en ervaring kon ik weer gebruiken als redacteur bij een nieuw rijksbreed magazine over hrm en arbeidsmarkt.

Ruim voor de crisis besloot ik te starten als zzp'er onder de naam: Margriet Rutgers Tekst & redactie (www.margrietrutgers.nl). Ik schrijf en redigeer niet alleen teksten, maar ik kan ook bijbehorende foto's verzorgen.

“Breed inzetbaar is gezien mijn achtergrond geen loze kreet”

Wat trekt je aan in al die genres die je beoefent?

Van nature heb ik een brede belangstelling. Vandaar dat ik graag veel genres beoefen en me daarin ook heb geschoold. Dat geldt zowel inhoud als vorm. Ik hou mijn specialismen: mens en werk, onderwijs en cultuur, goed bij.

Interviewen trekt mij omdat ik graag contacten leg met mensen en benieuwd ben naar hun visies en drijfveren. Vervolgens is het de kunst om van het interview een goed verhaal te maken dat tot lezen uitnodigt. Columns schrijven vind ik boeiend, omdat je in een korte tekst een zelfgekozen onderwerp voor het voetlicht brengt, waarin je je mening kunt geven.

Redigeren van andermans teksten is natuurlijk minder creatief, maar je kunt wel je taalgevoel erin kwijt. Juist de afwisseling en variatie in journalistieke genres en tekstsoorten houden het voor mij spannend. Kijkjes in de keuken van organisaties, vind ik ook een prettig onderdeel van mijn werk. Breed inzetbaar is gezien mijn achtergrond bepaald geen loze kreet.

Waar haal je onderwerpen vandaan?

Als je in opdracht schrijft, word je gevraagd om over een bepaald onderwerp te schrijven. Je werkt samen met een opdrachtgever aan een goede briefing. Hoe groter je kennis en ervaring, hoe sneller je begrijpt waar het om draait. Ook de

voorbereidingstijd voor het schrijven kan daardoor korter zijn. Mijn columnen hebben meestal de actualiteit als uitgangspunt. Ze kunnen over van alles gaan, van onderwijs tot kunst tot politiek, maar niet over 'manlief, koken en rommel in huis'. Een deel is te lezen in het columnarchief van de VVAO-site op auteursnaam en datum. Voor onderwerpen put ik ook uit lezingen of debatten over architectuur, arbeidsmarkt, overheid etc. Dat zijn tegelijkertijd mooie gelegenheden voor ontmoetingen en acquisitie.

Wat levert het schrijven op?

Bezuinigingen, digitalisering én de social media, hebben de journalistiek danig veranderd. Kranten en tijdschriften zijn op zoek naar nieuwe verdienmodellen en dat gaat vaak ten koste van vaste krachten. Dat zal niemand zijn ontgaan. Het aantal freelancers stijgt navenant. Het is moeilijker geworden om met journalistiek voldoende inkomsten te halen. Niet alleen kranten

en tijdschriften bezuinigen. Ook overheden en non-profitorganisaties spenderen minder aan hun publicaties. Wellicht realiseren zij zich te weinig dat schrijven ook een vak is en kwaliteit een groot goed.

Als je houdt van het metier en ook nieuwsgierig en leergierig bent, verrijkt schrijven je leven. Schrijven is een vak en schrijven is creatief. Gelukkig geeft het mij nog steeds veel voldoening.

Margriet Rutgers (afdeling Den Haag) kun je bereiken via www.margrietrutgers.nl. Op de VVAO site kun je haar [blogs](#) lezen.

De participatiesamenleving

Een beeld zegt meer dan 1000 woorden en toch schrijven we een hele korte toelichting bij dit veelzeggende beeldverslag. [Anabella Meijer](#) maakte dit beeldverslag tijdens de bijeenkomst van de afdelingen Breda, Eindhoven en 's-Hertogenbosch-Tilburg op donderdagavond 11 maart 2015. Het onderwerp van de avond was dus de participatiemaatschappij, keuzes en valkuilen voor vrouwen. De inleidster, Wil Verschoor van kenniscentrum Movisie, confronteerde ons met verrassende inzichten. Een voorbeeld: vrouwen doen nagenoeg evenveel vrijwilligerswerk dan mannen. Zij gaf ons ook de tip om van mannen te willen leren: mannen zien veel taken (ook zorgtaken) als een afgebakend geheel en eenmaal afgerond laten ze het los en komt er ruimte voor andere zaken.

In vier deelsessies (thematavels) werd na de inleiding en de presentatie van een eerder gehouden enquête verder gewerkt aan het thema van de avond:

- Eigentijdse vormen van maatschappelijke betrokkenheid.
- Focus, grenzen, regie; in gesprek met elkaar over hoe te kiezen tussen verschillende uitdagingen.
- De terugtrekkende overheid, de ideeënfabriek.
- Debat over: 'Voldoende vrouwen, die er voor gaan' en wat de VVAO daarin kan betekenen.

Al met al een inspirerende avond waarin zo'n 75 vrouwen van drie verschillende afdelingen gelegenheid hadden om elkaar te ontmoeten en kennis te delen.

Schrijven is **verslavend**

Het was nooit mijn bedoeling om schrijver te worden. Ik was meer een lezer en doorgever van informatie. Dat deed ik op mijn werk via deskundigheidsbevordering en bijvoorbeeld het schrijven van instructies en richtlijnen voor collega-bedrijfsartsen. Ergens in mijn werkzame bestaan kwam er een soort natuurlijk moment dat het schrijven meer werd dan een notitie of een instructietekst voor collega's over een onderwerp waar ik mee bezig was. Ik werkte ook mee aan zogenaamde klappers met informatie voor de praktijk van bedrijfsartsen.

Aan het woord is Noks Nauta, lid van de VVAO Delft. Zij is bedrijfsarts en psycholoog en promoveerde in 2004 op een proefschrift naar het samenwerken van huisartsen en bedrijfsartsen. Enkele thema's waarmee ze zich bezig heeft gehouden zijn: beroepsinfectieziekten, samenwerken in de zorg, ethiek in arbeid & gezondheid, hoogbegaafde volwassenen.

De eerste keer dat het idee van een boek schrijven bij me op kwam was begin jaren negentig. Op mijn werk was ik bezig met het thema 'AIDS en HIV op het werk' en daar ontstond het idee om de kennis hierover te bundelen in een boek. Ik had geen enkele ervaring met schrijven van een boek en wilde mezelf niet als auteur naar voren schuiven. Heb toen een redactie gevormd met twee collega's. Het moment dat het boek echt in mijn handen lag, in 1992, was natuurlijk wel mooi. Ik weet niet hoe groot de oplage was en ik weet ook niet meer hoe het verkocht is.

Daarna begon mijn productie van artikelen toe te nemen. Ik begon de smaak te pakken te krijgen. Kreeg ook complimenten over mijn heldere schrijfstijl. Ik schreef meestal op het snijvlak van praktijk en wetenschap, heb mij altijd een verbinder gevoeld: in de praktijk moest men wat mij betreft weten wat er in de wetenschap bekend was over een thema. In de wetenschap moest men van mij toch wel weten wat er in de praktijk speelde en daar nader onderzoek naar doen gericht op behoeftes in het veld. Publiceren over onderzoek zou ook gericht moeten zijn op de praktijk en niet alleen maar voor wetenschappelijke publicaties.

Toen ik een studie psychologie had afgerond in 1999 begon ik meer vertrouwen te krijgen in mijn eigen schrijven. Ik ging onderzoek doen naar multiprofessioneel samenwerken in de zorg en dat resulteerde in een proefschrift (ook een boek, geen bundeling van artikelen) in 2004 en nog vele artikelen over dat thema. Ook hier weer vooral op het snijvlak van wetenschap en praktijk. In 2014 bracht ik met twee anderen als redactie en met meer dan 30 gastauteurs een boek uit over samenwerken

in de zorg. Dat was een hele bevalling. Gelukkig kregen we daarbij uitstekende ondersteuning van uitgeverij BSL.

Inmiddels was ik sinds 2000 geïnteresseerd geraakt in hoogbegaafde volwassenen. Daar ging ik ook over schrijven. Dat werd gewaardeerd. Het resulteerde in vele artikelen, ook in het Engels, en inmiddels twee boeken. Ik ben alweer bezig aan een volgend boek. Het is verslavend....

Proces

Het schrijven van non-fictieboeken en voorafgaand daaraan vaak al artikelen en presentaties, is voor mij niet zozeer een traject met het zoeken van informatie, maar eerder het vastleggen van wat ik al verzameld heb. Er ontstaat een soort moment waarin ik behoefte krijg om het allemaal vast te leggen en voor anderen te ontsluiten. Al schrijvende moet ik uiteraard nog wel wat erbij gaan zoeken, maar het meeste werk is al gedaan voordat ik ga schrijven.

Ik werk vrij systematisch. Ik maak een overzicht van de thema's en de voorbeelden en die verwerk ik in een schema waarin per hoofdstuk staat wat de essentie is en waardoor ik ook kan zien wat er ontbreekt en waar dat past.

Ik werk heel graag met anderen samen bij het schrijven van een boek maar ook bij het schrijven van artikelen. Ik stel eigenlijk dat je nooit een goed boek kan schrijven als je dat niet met iemand samen doet. Juist de uitwisseling die je met elkaar hebt in het schrijfproces maakt dat je kritisch wordt en dat de kwaliteit hoger wordt.

Je hoort wel eens dat het moeilijk is om een uitgever te vinden, dat je je manuscript naar heel veel uitgevers moet sturen, voor iemand het wil uitgeven. Bij het eerste boek over hoogbegaafdheid dat in 2007 verscheen (Ongeleide projectielen op Koers, in samenwerking met Sieuwke Ronner) vonden we gelukkig heel snel een uitgever, de tweede poging was al raak. We stuurden haar het schema op en twee proefhoofdstukken en ze was meteen geïnteresseerd. Bij die uitgever (Pearson) heb ik inmiddels drie boeken uitgegeven.

Noks Nauta

Het leukste proces was het schrijven van het boek 'De Innovatiebrouwerij' dat ik samen met mijn zoon (Jelle Kok) heb geschreven. Het boek is een weerslag van een groepscoaching voor mensen die goede ideeën hebben, maar niet weten hoe ze die moeten realiseren. Aangevuld met veel informatie en oefeningen. Vanuit onze diverse en aanvullende achtergronden (Jelle is jurist en bedrijfskundige; ik ben arts en psycholoog) en de ervaring in de groepscoaching die we samen deden was het schrijven een feest. Samen met je zoon zoiets doen is uniek. We hebben elkaar beter leren kennen en de samenwerking op zich verliep heel soepel.

Schrijven is ook afzien!

Natuurlijk is het schrijven van een boek ook afzien. Juist in de laatste fase waarin je eigenlijk nauwelijks meer met de inhoud bezig bent maar vooral met finetunen, zaken consistent maken, fouten eruit halen en dergelijke. Dat vind ik helemaal niet leuk, maar het moet. En je weet dat er altijd fouten in blijven staan. Alleen wil je het aantal minimaliseren.

Vergeet ook de PR niet. Een goed boek verkoopt zichzelf niet. Je moet zelf ook aan de uitgever aangeven waar je doelgroep zich bevindt. Ik vind dat lastig. PR is een vak apart vind ik. De marges op de boekenprijzen zijn zo krap, dat uitgevers niet veel aan PR kunnen doen helaas. En de hele boekenverkoop zakt in. Heel veel gaat via sociale media, zeer kort en vluchtig vind ik. Lezen mensen nog wel boeken? Waar doe je het allemaal voor? Niet om rijk te worden, dat was gelukkig ook nooit mijn doel.

Lezen

Ik ben wel een lezer. Als kind had ik een abonnement op de bibliotheek en las ik meerdere boeken per week. Ook nu lees ik graag romans én non-fictieboeken. Meerdere naast elkaar en afwisselend. Ik ben lid van een VVAO literatuurkring en zo lees ik boeken die ik zelf nooit zou hebben uitgezocht. Het praten over wat we hebben gelezen is verdiepend. Ik zoek soms ook extra informatie op over een boek en een auteur. Het laatste boek dat ik heb gelezen is 'Never let me go' van Kazuo Ishiguro. Een fascinerend boek. Ik kijk uit naar de bespreking in onze groep.

Ik zit sinds een aantal jaren ook in een poëziekring van de VVAO. Dat was in het begin een uitdaging. Ik ben van nature wel meer een bèta en vind het erg lastig om in een gedicht te komen. Omdat ik zing en veel liederen natuurlijk zijn geschreven op gedichten, ga ik bij het zingen ook meer invoelen.

De boeken van Noks Nauta

Nauta AP, Fransman LG, Scheffer JGJM (redactie): Arbobeleid en AIDS. Oktober 1992. Uitgave: Bedrijfsgezondheidsdienst RBB.

Nauta AP, Meester HHM. Infectierisico's door besmet bloed. Praktijkgids Arbeidshygiëne. Uitgave NIA, december 1995; herziene versie november 1999.

Bessem's, JLP, Nauta AP. Richtlijnen Infectiepreventie. Uitgave NVAB, juli 1997, herzien in 2001.

Nauta AP, Faddegon HC. Huisarts en bedrijfsgezondheidszorg. Practicumreeks voor de Huisarts, Maarssen: Elsevier/Bunge, maart 2001.

Nauta AP. Een vertrouwenskwestie? Over het samenwerken van huisartsen en bedrijfsartsen. Proefschrift. Heerlen: Open Universiteit Nederland. 9 juli 2004.

Weel ANH, Kelder MJ, Nauta AP. Praktijkdilemma's voor bedrijfs- en verzekeringsartsen. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2004.

Noks Nauta en Sieuwke Ronner. [Ongeleide projectielen op koers](#). Werken en leven met hoogbegaafdheid. Amsterdam: Pearson, juni 2007.

Noks Nauta en Sieuwke Ronner. Gifted Workers, [hitting the target](#). Vertaling van: 'Ongeleide projectielen op koers'. Maastricht: Shaker media, 2013.

Jelle Kok en Noks Nauta. [De Innovatiebrouwerij](#). Van idee naar vernieuwing. Amsterdam: Pearson, november 2010.

Janneke Breedijk en Noks Nauta. [Onderweg. Voor hoogbegaafde pubers](#). Amsterdam: Pearson, 2012.

Hammelburg R, Lubbers WJ, Nauta, N. (red). Veranderende samenwerking in de zorg. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2014.

Veel mensen denken dat je met het schrijven van boeken slapend rijk wordt. De praktijk is weerbarstiger. Je krijgt inderdaad een vergoeding voor ieder boek dat je verkoopt, maar dat is in feite een beloning achteraf, tijdens het schrijven, heb je immers geen inkomen. In dit artikel lees je hoe het zit met de financiële kant van schrijven.

Royale *royalty's* en andere misverstanden

J.K. Rowlings, Lulu Wang en E.L. James, vrouwen die met gemak kunnen leven van hun royalty's. Helaas zijn zij de uitzonderingen op de regel. Als auteur word je niet stinkend rijk van de verkoop van je boeken. Reken maar na: als je boek door een uitgever wordt uitgebracht, ontvang je zo'n 5-15% van de netto verkoopprijs per verkocht boek. Hoe meer boeken er van jou verkocht worden, hoe hoger het percentage wordt. Dat lijkt veel, maar het addertje zit in het woord 'netto'.

Een uitgever moet de boekhandel korting geven, dat is zo'n 30-40% van de verkoopprijs. Stel je voor dat je 8% royalty's krijgt, je boek wordt voor € 10,00 in de winkel verkocht en de boekhandel krijgt 30% korting. Dan krijg je als auteur 8% van € 7,00 = € 0,56. Om miljonair te worden, moet je dan wel heel veel boeken verkopen. Dat lukt als je heel bekend bent, maar dat zijn, zoals gezegd, maar enkele auteurs. De meeste, ook bekende, Nederlandse auteurs, verkopen ca 5000 exemplaren van iedere titel, terwijl ze er vaak een jaar of meer over doen om het boek te schrijven. Daarnaast krijgen ook andere afnemers, zoals bibliotheken korting op de aanschaf.

Voor e-books ontvang je als auteur vaak beduidend meer royalty's, afhankelijk van het platform waarop je publiceert. Maar de prijs van e-books ligt veel lager dan die van fysieke boeken, zodat de opbrengst per verkocht exemplaar niet veel verschilt.

Royalty's worden pas in het jaar na de uitkomst van het boek uitbetaald, meestal in mei. Als je in 2012 een boek geschreven hebt, dat in 2013 gepubliceerd wordt, ontvang je pas in mei 2014 je royalty's. Want de boekhandel neemt meestal een aantal boeken in consignatie en als die niet verkocht worden, gaan ze aan het begin van het nieuwe jaar weer terug naar de uitgever, die dan pas kan gaan uitrekenen hoe hoog de verkoopcijfers daadwerkelijk waren. Alleen als de uitgever veel vertrouwen in je boek heeft, bestaat de kans dat je een voorschot krijgt, dat later in mindering wordt gebracht op je royalty's. Als je boek dan niet zo goed verkoopt, heeft de uitgever een strop. Dus zijn uitgevers voorzichtig met voorschotten.

Ook komt het steeds vaker voor dat de uitgever een deal sluit met de auteur. Als de auteur meebetaalt aan de productie van het boek, dan wordt het uitgegeven. Je investeert dan niet alleen je tijd, je kennis en ervaring, maar ook geld in de uitgave van je boek. Meestal krijg je dan wel hogere royalty's of meer korting als je je boek zelf aanschaf.

Waar verdient een auteur dan wel zijn brood mee?

Als auteur kun je zelf je eigen boeken gaan verkopen. Je krijgt van je uitgever meestal korting op je eigen titels. Die kun je dan voor de volle prijs verkopen op bijeenkomsten en lezingen.

Boeken worden niet alleen verkocht, ze worden ook geleend bij bibliotheken. Die betalen een fee aan de uitgever, waarvan de auteur ook een deel krijgt.

Ook het kopiëren van teksten, bijvoorbeeld in readers en syllabi van hogescholen en universiteiten of in bloemlezingen, levert inkomen op.

Sommige boeken zijn zo aansprekend, dat een filmproducent ze graag wil verfilmen. Daarvoor is de toestemming van de auteur nodig, tenzij de auteur al 70 jaar of meer geleden is overleden.

Als je boek verfilmd wordt, zijn de auteursrechten voor de film van de producent en niet van jou als auteur.

Als je een beetje bekend bent als auteur, kun je lezingen geven. Bij bibliotheken, scholen, serviceclubs, leesclubs en verenigingen als de VVAO, maar ook op festivals, tijdens de Boekenweek en de Poëzieweek en zelfs in de trein. Zo bemiddelt en adviseert de SSS ([Stichting Schrijvers School Samenleving](#)) bij lezingen door schrijvers, net als het [Nederlands Auteursbureau](#) en in Vlaanderen doet o.a. het [Fonds voor de Letteren](#) dat.

Tenslotte: sommige titels raken zo populair dat er allerlei gadgets bij ontworpen worden, zoals bakers, aantekenboekjes, posters en muismatjes.

Publiceren in eigen beheer

De laatste jaren komt het publiceren in eigen beheer steeds meer in zwang. Als je 'zelf boek uitgeven' intoetst bij Google vind je talloze links. Er zijn verschillende keuzes die je dan moet maken:

- Hoeveel geld wil je investeren? Sommige sites vragen geld voor de productie van je boek, andere zeggen dat het volledig kosteloos is, maar dan blijken er kosten te zijn voor een (verplichte) vormgever of redacteur.
- Wil je begeleiding van een redacteur? Een redacteur begeleidt je in het schrijfproces. Ze leest je tekst, haalt er storende taal- en stijlfouten uit en geeft commentaar op wat je geschreven hebt. Voor sommige auteurs is dat een must, voor anderen een hel.
- Heb je een vormgever nodig of zorg je zelf voor de layout? Het is eenvoudig om een tekst netjes in Word of ieder ander tekstverwerkingsprogramma vorm te geven, maar als het wordt omgezet in een boek of e-book dan blijkt je document ineens allerlei codes te bevatten, die je totaal niet gezien hebt. Dat pleit voor het inschakelen van een vormgever, maar als je zelf handig bent met de computer, kun je het zelf ook proberen.
- In welke vorm publiceert je je boek? Er komen steeds meer e-books op de markt. Een e-book kan goedkoper en sneller gemaakt worden, maar niet iedereen vindt dat lekker lezen. En je mist natuurlijk het gevoel van je eigen fysieke boek in je handen.
- Ga je werken met een voorraad of wordt ieder boek pas gedrukt nadat het is besteld? Dit is een vraag naar ruimte. Hoe meer boeken in een keer gedrukt worden, hoe lager de kosten. Maar als je vervolgens een stallingsruimte moet huren om 5000 boeken in op te slaan, ben je misschien wel verder van huis.
- Hoe ga je de promotie van je boek doen? Heb je fans die jouw boek willen kopen? Vooral deze laatste vraag is relevant, omdat je zelf de marketing en de verkoop van je boeken moet doen.

Rijk maar niet vermogend

Je zou kunnen zeggen dat schrijven je wel rijk maakt, maar niet vermogend. Voor het schrijven van een boek doe je onderzoek, waarmee je je kennis vergroot. Je spreekt met mensen die relevant zijn voor je onderwerp. Zo vergroot je je netwerk. Je trekt je terug in jezelf om het boek te schrijven. Dan ontdek je hoeveel bijzondere gedachten al in je hoofd rondwaren, zonder dat je je daarvan bewust was. Na dat creatieve proces beginnen de onderhandelingen met je redacteur of met je meelezers. Die confronteren je met de zwakke onderdelen van je tekst. Je krijgt een lesje in het schrappen van teksten, kill your darlings! Zwaar, maar ook bevrijdend. Naarmate er meer geschrapt wordt, verbetert je tekst. Je leert enorm te relativëren. Kortom: schrijven is een ontwikkelingsproces, waarin je enorm met jezelf geconfronteerd wordt en enorm groeit.

Francine ten Hoedt (afdeling Utrecht) is auteur van boeken en blogs, van schoolboeken over sociale zekerheid tot boeken over conflictcoaching en thrillers onder pseudoniem. Ze is zelf mede-eigenaar geweest van een uitgeverij dat een blad voor hoger onderwijs exploiteerde. Meer over haarzelf en haar werk kun je vinden op haar [linkedinprofiel](#).

Bronnen

[Kerncijfers](#) van de Koninklijke Vereniging voor het Boekenvak. Informatie over aantallen geleende en gekochte boeken tot 2012 van het [SIOB](#).

[Rabobank Cijfers en Trends](#)

Pumbo: [een eigen boek uitgeven](#).

[Jouw boek](#).

[Hoe overleef je als schrijver](#)

[Stappenplan om een boek te schrijven](#)

Scriptie data verzameling Diversiteit binnen de VVAO

Diversiteit binnen de VVAO is een onderwerp dat al jaren hot topic is binnen de vereniging. Dit kun je zien in een speerpunt zoals verjonging en vernieuwing. Ik heb nu bijna mijn tweede Master in marketing afgerond aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en ik vind diversiteit een mooi onderwerp om te onderzoeken voor mijn Master scriptie. In mijn onderzoek stel ik de vraag wat de invloed van diversiteit is op het vinden van nieuwe opdrachten/banen/klanten. Deze vraag is gerelateerd aan de speerpunten van ontplooiing, netwerken en betrokkenheid.

Ik hoop dat jullie me willen helpen in de dataverzameling! Ik heb een enquête online gezet die ongeveer 5-10 minuten zal duren om in te vullen. In de enquête vind je de volgende 3 onderdelen:

- Demografische aspecten zoals leeftijd en nationaliteit
- Stellingen over diversiteit
- Stellingen over het vinden van nieuwe opdrachten/banen/klanten

De antwoorden worden anoniem ingevuld en zullen vertrouwelijk worden behandeld. Je kunt de enquête vinden door op deze [link](#) te klikken

Ik hoop op jullie enthousiaste deelname!

In de e-ZIN van juli zal ik de resultaten van mijn onderzoek toelichten.

Suzanne Stap

Crowdfunding van het boek *Charismatische Vrouw*

Vrouwen zijn in de media ondervertegenwoordigd. Een van de redenen is dat er niet genoeg vrouwelijk rolmodellen zijn. Zo'n rolmodel straalt charisma uit. Uit onderzoek blijkt dat vrouwen beter presteren als er meer rolmodellen zijn. Reden voor auteurs Lorraine Vesterink en Lizet van Triet om een boek over charisma te schrijven. Want hoe meer charisma, hoe succesvoller én hoe beter zichtbaar.

Lorraine Vesterink is auteur, presentator en ondernemer. Zij heeft hard gewerkt om zelf meer charisma te krijgen. Een aspect waar zij veel ervaring mee heeft, is het vergroten van haar zelfvertrouwen. In het boek vertelt ze daar meer over, omdat zelfvertrouwen een van de basispijlers is van charisma. Lizet van Triet is spreker, auteur en werkt daarnaast als journalist. Ook zij herkent het belang van meer charisma om zo niet alleen succesvoller en gelukkiger te worden, maar ook meer voor anderen in je omgeving te kunnen betekenen. Zij is expert op het gebied van communicatie. Lizet: "We willen allemaal gehoord en begrepen worden, zeker in relaties die voor ons belangrijk zijn. Dat kan door je te focussen op je communicatie, zowel non-verbaal, heel belangrijk, en verbaal."

Andere onderwerpen die in het boek aan bod komen zijn Haar en Make-up. Mariëlle Bastiaansen wordt daarover geïnterviewd. Zij is vooral bekend vanwege haar tv-optredens. Zij vertelt in het boek dat zij dagelijks structureel aan haar imago en charisma werkt. Zij besteedt daarbij extra aandacht aan haar kleding, schoenen, verzorging van handen en nagels, make-up en natuurlijk ook aan haar haar. Zij adviseert onder andere om een kleuranalyse te laten uitvoeren. Dat is niet alleen van belang voor je kledingkeuze, maar ook voor je haar en make-up. Een andere bekende Nederlander die in het boek aan het woord komt, is Kim Kötter. Zij is voormalig Miss Nederland en laat zien dat je, wil je charismatisch zijn, je ook toegankelijk moet zijn. Vrouwen aan de top doen het pas goed, als ze zich menselijk opstellen en zo ook met hun omgeving omgaan.

Bekend modeblogger en -journalist bij de Telegraaf is Michou Basu. Zij vertelt onder andere dat kleding je charisma ondersteunt als het je pluspunten benadrukt. En coach Vered Neta geeft in het boek aan hoe belangrijk financiële onafhankelijkheid is voor charisma. Zij trainde duizenden vrouwen. Vered: "Kun je in financieel opzicht voor jezelf zorgen, dan ben je onafhankelijk. In dat geval heb je de regie over je leven en kun je werk doen

waar je plezier aan beleeft." In het boek geeft zij tips daarover. Net als Janneke van Heugten die met veel plezier vrouwen leert om zichtbaarder te worden in de media. Pacelle van Goethem spreekt over persoonlijke overtuigingskracht. En over het belang van ontspanning. Ben je ontspannen, dan oog je charismatischer.

Vrouwen die over ons onderwerp horen, willen het boek graag lezen. Het lijkt hen interessant, leerzaam en ze kunnen niet wachten om het te lezen. Maar, de auteurs hebben hulp nodig bij het uitgeven. Dat is een van de redenen dat zij kozen voor crowdfunding. Zij werden benaderd door het crowdfunding-platform www.doorgaan.nl om met hen in zee te gaan. Dit platform fundde al vele projecten succesvol. Bovendien biedt doorgaan.nl de beide dames aan om hen met hun expertise te begeleiden. En dan komt gelijk het andere effect van crowdfunding om de hoek kijken: het is een perfecte marketingtool. Lizet: "Dat is het verschil met een uitgever. Die zorgt wel dat het boek er komt, maar in lang niet alle gevallen wordt er echt aandacht besteed de verkoop ervan. Dat is het voordeel van crowdfunding: het levert extra mond-tot-mond reclame en gratis publiciteit op. Daarnaast kun je (potentiële) cliënten actief bij je onderneming betrekken door hen onder meer vragen te stellen en mee te laten denken. Bovendien weten we hoeveel boeken we kunnen laten drukken, want de bestellingen daarvoor zijn via crowdfunding al geplaatst. Natuurlijk wordt door deze actie het boek onder onze doelgroep (ondernemende vrouwen van tussen de 30 en 60 jaar oud) ook bekender." Crowdfunding vereist wel veel inzet van degenen die op deze manier een project willen financieren. Maar het is ook spannend. Lorraine besluit: "Het is fijn om te horen dat zoveel vrouwen geïnteresseerd zijn in een onderwerp dat wij niet alleen belangrijk vinden, maar dat voor onze economie ook van groot belang is. Hoe charismatischer een vrouw is, hoe gelukkiger én succesvoller zij is."

De nieuwste actie van Lizet en Lorraine vind je op www.doorgaan.nl/charisma

Lorraine Vesterink is auteur, presentator en ondernemer. Lizet van Triet is lid van de VVAO, afdeling Haarlem en werkt als spreker, auteur en journalist. Meer informatie over hun crowdfunding project kun je vinden op www.doorgaan.nl (vanaf 24 maart, de startdatum van hun campagne) en op www.facebook.com/charismatischevrouw.

Colofon

VVAO e-ZIN is een uitgave van de VVAO, Vereniging van vrouwen met hogere opleiding.

www.vvao.nl

De VVAO heeft een besloten groep op LinkedIn

[@VVAO_NL](https://www.facebook.com/page/)

<https://www.facebook.com/page/>

Redactie

Francine ten Hoedt (hoofdredacteur)
Aletta Blaisse, Marianne Welschen
Anneke van Doorne - Huiskes

Aan dit nummer werkten mee

Herma de Beer, Maria Genova,
Carien van Horne, Nicolette Loonen,
Yasemin Tümer, Noks Nauta,
Anneke Nunn, Margriet Poulsen,
Margriet Rutgers, Joke Tacoma,
Lizet van Triet en Lorraine Vesterink en
Ineke Tijmes.

Redactieadres

p/a Secretariaat VVAO
Postbus 628, 4200 AP Gorinchem
Tel. 0900 2109907

Kopij en suggesties voor artikelen kunt u mailen naar redactie@vvao.nl. Voor specifieke vragen rondom VVAO e-ZIN kunt u contact opnemen via hoofdredacteur@vvao.nl

VVAO/108435899243063
© 2015 VVAO

Als u uit deze uitgave wilt citeren of een gedeelte van de inhoud wilt vermenigvuldigen, neem dan vooraf contact op met de redactie.

Opmaak/Productie
Knijnenburg producties